ЛЕНИНИЗМ ДЕЛГЕРЕЗИН!

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 94 (11892) | 1982 чылдың апрель 22, четверг | 1925 чыдда үндезилеттингеи | Өртээ 3 кап.

ЛЕНИННИҢ ОРУУ-БИЛЕ

ЛЕНИН! Бо эргим сөс амгы делегейниң бүгү улустарының яжы-бүрү дылдарында ыры болуп чаңгыланган, шүлүктеринде маадыр болуп бижиттинген. Ол сөс хосталга дээш демисежип турар улустарның бедик туткан тугу, тулчуушкунче хейаът кирер кыйгызы болу берген. Чаа амыдыралды тургузуп турар Вьетнамда, Лаоста, Кампучияда, Анголада, Эфиопияда, Никарагуада, а хосталга дээш империализмге болгаш оон илчирбелиг чалчаларынга удур демисежип турар Сальвадорда, Гватемалада ол сөс амыдыралдың, демиселдиң аас-кежикче орук айтыр сылдызы болуп чайыннанып чырып турар. Ынчангаш Ленин бүгү улустарга эң-не эргим.

Делегейде болгаш бистиң Төрээн чуртувуста XX чүс чылда болган, болуп турар бүгү-ле социал чаартылгалар улуг Ленинниң ады-биле тудуш холбаалыг. Кижи төрелгетенниң төөгүзүнде чаа үе-чаданы ажыткан Октябрьның социалистиг Улуг революциязын база-ла ол улуг башкы белеткээн болгаш тинлеткен. Делегейге бирги социалистиг күрүнени тургускан болгаш оон ролюнга Совет эрге-чагырганың эң берге үезинде ол турган.

Бистиң чуртувуска социалистиг ниитилелди тургузарының планын В. И. Ленин ажылдап кылып тура, келир үеде чүү болурунче бурунгаар өттүр көрүп турган. Совет эрге-чагырганы бүгү чуртту электрижиктеннге катканындан коммунизм тургустунар деп ол ылап-ла чиге чугаалаан. Баштынчының бо өөредин амгы үеде коммунизм тургузуушкунунда кол чүүлдериниң бирээзи болуп артпышаан. Сибирьнин электри курлавырларын долу ажыглалга киирер талазы-биле СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шийтпирлериниң кол утказы чогумна ол ленинчи чагыгда болуп турар. Ильичиниң сайгылгааны чырый берди деп тываларның өөрүп чугаалап турары черле таварылга эвес.

Улуг Ленинниң ачызында, Улуг Октябрьдан кыйкан революсчу чалбырааштың ачызында, ол ышкаш Саян сынын ажыр чыраан ленинчи номнал — коммунистиг суртаалдың нептерээнинден Тыванып чүс-чүс чылдарда базындырган, бүдүүлүк чонунуң караа чырып, ооргазы хөндүрлүп, кинчибеги үзүлген. Оон бээр-ле Ленин башкы тыва кижиниң аскындан дүжүрбес тоолчургу маадыры апарган. Тываларның дүжүнге-даа кирип көрбээни кайгамчык аас-кежиктиг амыдырал тургустунган.

Тыва көшкүн арат ам совет амыдыралдың бүгү байлаан мага хандыр ажыглап, амыдырап, чурттап олурар. Ырак-узак чоруптарда сарала автобузун, мөңгүн самолёдун, чайырлыг теплоходун мунуптар. Аа-маа четпес кайда-даа чеде халды берген турар. Ам Москвага чедир безин 5 шак-ла ужар, хүнеш четкеш кээр апарган. Сарыг шайын өөнге аартап ора, Москвада, делегейниң кайы-даа булунунда, чүү-даа болуп турарын радиодан дыңнап, телевизордан көрүп орар. Уруглары чыргалдыг өссүн, өөренизин дээш ясли-садты, школаны, ортумак, дээди өөредилге черлерин четчири-биле тудуп тургускан. Өөренирин күзээн аныяктарга улуг делгем чурттуң кайда-даа өөредилге чериниң эжин ажык. Назылап кыраанда пенсияны төлеп, тускай санаторий, эмнелге черинге-даа дыштанып, эмнедип болур. Кандыг-даа ажыл бисте хүндүлүг. Ажыл биске четчир. Амыдырал болбаазын апарган. Ол бүгү болза улуг Ленинниң номналының амыдыралда бодарааны бо-дур. Ынчангаш бистиң өткүт үнүвүс Ленинни алгап ырлаан.

Шаанда Тыва дээрге Азияда эң чыдып калган чер турган. Ам ол чер кижи танывас кылдыр чаартынган. Көшкүн араттар сууржаан, культура бедээн. Суур бүгүдези радиолуг, телевизорлуг, сайгылгаанныг. Тыванып асфальтылыг оруктарында яжы-бүрү маркалыг машиналар шуушкан, аккөк дээринде самолёттар эжинген, хоорайларында фабрика, заводтар диңмиттелген. Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, чаа амыдырал Улуг-Хем дег шапкын хайнығып турар. Тыванып бөгүнгү аян-шинчизи мындыг. Бо дээрге Ленинчи национал политиканың амыдыралда боттанганының эң көскү бүзүрелдиг чижээ-дир.

Бүгү делегейниң ажылчы чоннарының ынак башкызы болгаш баштынчызы В. И. Ленинниң төрүттүнгенинден бээр 112 чыл оюн Тыванып чону ССРЭ-нин тургустунганының 60 чылын төлептиг уткууру дээш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжында идепкейлиг киришпишаан, бедик күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүг ужуражып турар. Он бирги беш чылдың ийиги чылының бирги кварталының планныг онаалдалары кол көргүзүглер талазы-биле күүсеттинген. Республиканың үлетпүрү продукция сайгарарының планын 104,2 хуу күүседип, пландан ажыр 1,3 миллион рубльдин продукциязын сайгарган. Күрүнеге эът, сүт, чуурга садарының планнары база күүсеттинген. Ленинчи субботник Тывага улуг көдүрлүүшкүн-биле эрткен.

Владимир Ильич Ленинниң ады болгаш хереэ чүс-чүс чылдарда чурттап чоруун!

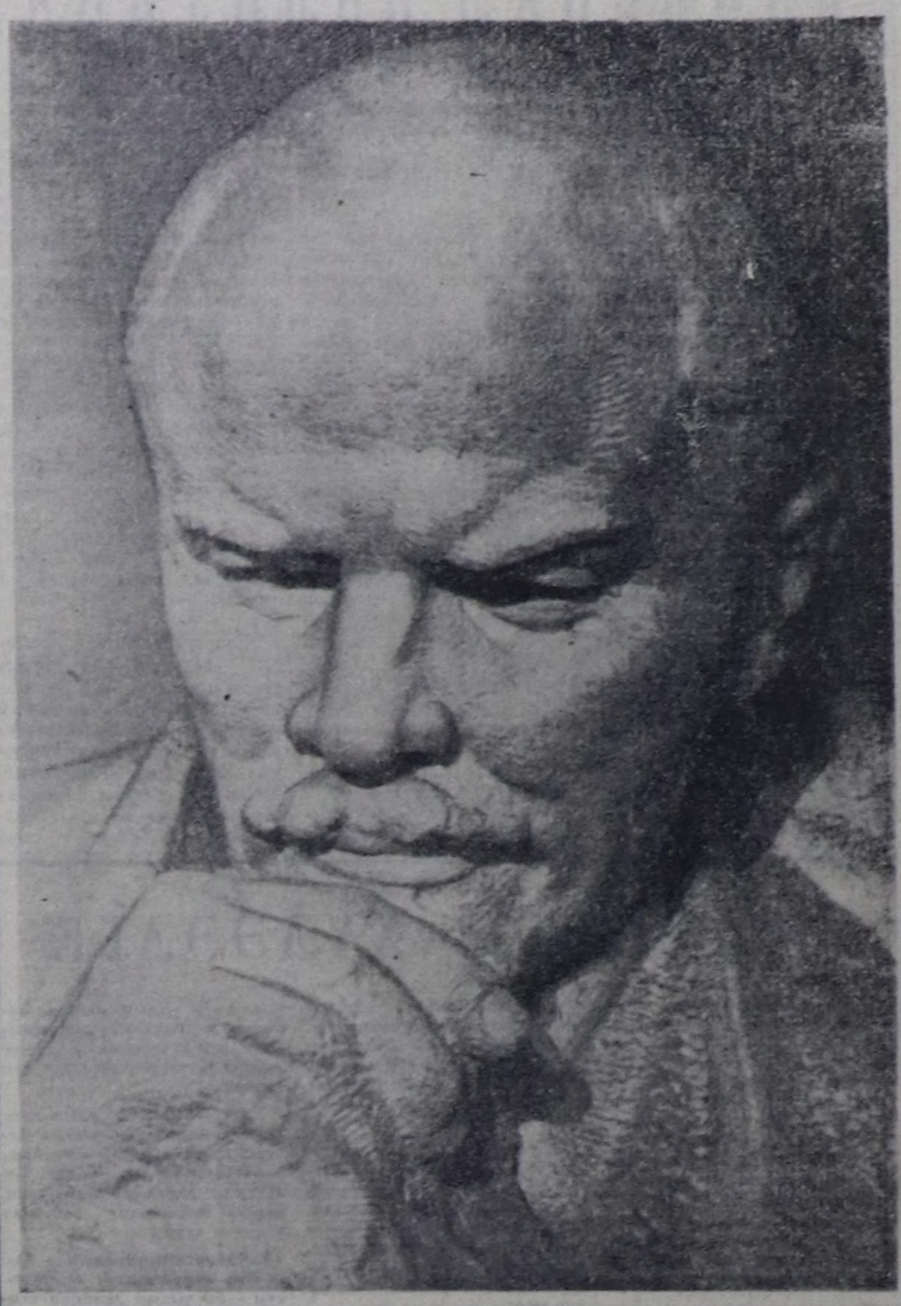

Эртем болгаш техника талазы-биле 1982 чылдың Ленинчи шаңналдарын тыпсыр дугайында

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ДОКТААЛЫ

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында эртем болгаш техника талазы-биле ССРЭ-ниң Ленинчи болгаш Күрүне шаңналдарының талазы-биле комитеттиң саналын көргеш, СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1982 чылдың Ленинчи шаңналдарын тыпсырын доктаатканы болза:

1. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Сибирь салбырының Якут филиалының космофизиктиг шинчилелдеринин болгаш аэропомия институдунуң лабораториялар эргелекчилери, физика-математика эртемнериниң кандидаттары Никодим Николаевич **Ефимовка**, Дмитрий Данилович **Красильниковка**. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының ядролуг шинчилелдер институдунуң килдие эргелекчизи, академик Георгий Тимофеевич **Зацепинге**. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының П. Н. Лебедев аттыг физика институдунуң консультантызы, академик Дмитрий Владимирович **Скобельцынга**, ол-ла институттуң лабораторин эргелекчизи, физика-математика эртемнериниң доктору Сергей Иванович **Никольскийге**. Москваның М. В. Ломоносов аттыг күрүне университединиң ядролуг физиканың эртем-шинчилел институдунуң килдие начальниги, физика-математика эртемнериниң доктору Георгий Борисович **Христиансенге** — 1947—1980 чылдарда парлаттынган болук ажылдары дээш.

2. Академик, Москваның М. В. Ломоносов аттыг Күрүне университединиң кафедра эргелекчизи Евгений Михайлович **Сергеевке**, геология-минералогия эртемнериниң доктору, Мосиваның С. Орджоникидзе аттыг геология шинчилел институдунуң профессору Игорь Сергеевич **Комаровка**, геология-минералогия эртемнериниң доктору, гидрогеологияның болгаш инженер геологиязының Бүгү-эвилел эртемшинчилел институдунуң килдие эргелекчизи Михаил Васильевич **Чуриновка**, геология-минералогия эртемнериниң доктору, Иван Васильевич **Поповка** — «ССРЭ-ниң инженерлиг геологиязы» дээр 1976—1978 чылдарда парлаттынган монография дээш.

3. Академик, Москваның М. В. Ломоносов аттыг Күрүне университединиң кафедра эргелекчизи Сергей Евгеньевич **Северинге** — «Шынгаларның биохимиязының үндезин шинчилелдери» деп 1950—1980 чылдарда парлаттынган болук ажылдары дээш.

4. Академик, ССРЭ-ниң Медицина эртемнериниң академиязының Бүгү-эвилелдиң кардиологтуг эртем төвүнүн чинглие директору, ажылчың удуртукчузу Евгений Иванович **Чазовка**, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү, чингие директорнуң оралакчызы Владимир Николаевич **Торчилинге**, химия эртемнериниң доктору, лаборатория удуртукчузу, ол-ла институттуң ажылдакчылары, химия эртемнериниң доктору, Москваның М. В. Ломоносов аттыг университединиң профессору Карел **Мартинекке**. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү, Биохимияның А. Н. Бах аттыг институдунуң директору Илья Васильевич **Березинге**—чүректамыр аарыгларын эмзээринге иммобилизастаттынган ферментилерни ажыглаарының теоретиктиг, дружулгалыг болгаш клиниктиг үндезиниерин тургусканы дээш.

5. Техниктиг эртемнер доктору, Ленинградтың шын механика болгаш оптика институдунуң кафедра эргелекчизи, ажылдың удуртукчузу Михаил Михайлович **Русиновка**. Геодезияның, аэрофотыттырыышкынның болгаш картографияның Ф. Н. Красовский аттыг Төп эртем-шинчилел институдунуң улуг инженери Азим Шахвердович **Шахвердовка**, техниктиг эртемнер кандидады, ол-ла институттуң улуг эртем ажылакчызы Надежда Алексеевна **Агальцовага** — картография сорулгаларынга ажыглаар делгем булуңнарлыг аэро-чурук тыртпырар үшкү, дөртку болгаш бешки салгал-чергезининң объективтерин тургузуп кылганы дээш.

СЭКП Төп Комитединиң секретары Л. БРЕЖНЕВ

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. ТИХОНОВ

Литература, уран чүүл болгаш архитектура талазы-биле 1982 чылдың Ленинчи шаңналдарын тыпсыр дугайында

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ДОКТААЛЫ

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында литература, уран чүүл болгаш архитектура талазы-биле ССРЭ-ниң Ленинчи болгаш Күрүне шаңналдарының талазы-биле комитеттиң саналын көргеш, СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1982 чылдың Ленинчи шаңналдарын тыпсырын доктаатканы болза:

1. Архитектор Леонид Семенович **Аранаускаска**, РСФСР-ниң алдарлыг архитектору Борис Иванович **Тхорга**, РСФСР-ниң алдарлыг тудугжузу Григорий Наумович **Каминскийге**, инженер Юрий Петрович **Львовскийге** — Москва хоорайда «Олимпийский» спорт комплекизинин архитектуразы дээш.

2. Шүлүкчү Микола (Николай) Платонович **Бажанга**— «Демдектер» деп шүлүктериниң ному дээш.

3. ССРЭ-ниң улустуң артизи Мария Лукьяновна **Биешуга**— 1968—1980 чылдарда конверт программаларын дээш.

4. ССРЭ-ниң улустуң артизи, сценарийниң автору болгаш режиссёр Лев Александрович **Кулиджановка**, сценарийниң авторлары РСФСР-ниң уран чүүлдериниң алдарлыг ажылдакчызы Анатолий Борисович **Гребневке**, Борис Тихонович **Добродеевке**, РСФСР-ниң улустуң артизи, оператор Вадим Иванович **Юсовка**, БУР-ның алдарлыг артизи Карл Маркстың ролюнуң күүседикчизи Венцеслав **Киеевке** (Болгария Улус Республика), артист, Маркс Женнинин ролюнуң күүседикчизи Рената **Блюмага** (Герман Демократтыг Республика)— «Карл Маркс. Аныяк чылдары» деп уранчечен телефильм дээш.

5. ССРЭ-ниң улустуң артизи Кирилл Юрьевич **Лавровка** — Ленинградтың М. Горький аттыг үлегерлиг Улуг шин театрынга «База катап номчаш...» деп шинге В. И. Ленинниң ролюн күүседкени дээш.

6. ССРЭ-ниң улустуң чуруктузу Дмитрий Аркадьевич **Налбандинга** — В. И. Ленинге тураскаатканы өөр чуруктары дээш.

7. ССРЭ-ниң улустуң артизи Евгений Евгеньевич **Весперенкога** — ССР Эвилелиниң Күрүнениң үлегерлиг Улуг театрынга М. Глинканың «Иван Сусанин» деп операзынга Иван Сусанининиң, операның болгаш балеттиң «Эстония» дээр Күрүнениң үлегерлиг театрынга М. Мусоргскийниң «Борис Годунов» деп операзынга Борис Годуновтуң партияларын күүседкени болгаш 1977-1980 чылдарда конверт программалары дээш.

8. ССРЭ-ниң улустуң артизи Наталия Ильинична **Сацка** — Күрүнениң Москвада уруглардың музыка театрынга сөөлгү чылдарда шиилерин болгаш конверт программаларын тургусканы дээш. (Уругларга литература болгаш уран чүүл чогаалдары дээш шаңнал).

9. ССРЭ-ниң улустуң артизи Отар Васильевич **Тактакишвилиге** — «Айны оорлааны» деп операның музыказы болгаш оркестрлиг скрипкага концерти дээш.

СЭКП Төп Комитединиң секретары Л. БРЕЖНЕВ

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. ТИХОНОВ

УЛЬЯНОВСК—500 МУҢ ЧУРТТАКЧЫЛЫГ

УЛЬЯНОВСК. (СЭТА-ның корр. В. Злобин). Ульяновскиниң үлетпүр комплекизининң аныяк ажылчыннары Надежда болгаш Валерий Павловтар ол уруглуг болган. Ону Володя Павлов деп адаан. Ынчангаш Волгада хоочун хоорайның чурттакчыларының саны чартык миллион кижи болган.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш делегейде эң баштайгы социалистиг күрүнениң үндезилекчизи В. И. Ленинниң төрүттүнген хоорайы сөөлгү он чылдар дургузунда дыка сайзыраан. Хоорайда ажыл-иш хайнышкынныг. Демир чондурар станоктарны, кандыгдаа орунка моондакталбас автомашиналарны, дүктен пастаавыны, янзы-бүрү аппаратураларны, приборларны Ульяновскиниң бүдүрүлге черлеринде кылып турар.

В. И. Ленинниң Төп музейиниң салбырын Ульяновскиде ленинчи мемориалза делгээн. Ол делгелге—хоорайның чурттакчыларының чоргаараалыдыр. Ульяновскиле үш дээди өөредилге черлери, хөй-библиотекалар, парктар, театрлар бар.

УЖУДУУШКУНДА «САЛЮТ-7»

СЭТА-ның дыңнадыы

Космос делгемнерин шинчилээринниң программазынга дүүштүр 1982 чылдың апрель 19-та орбитаның «Салют-7» эртем станциязын Совет Эвилелинге салып үндүрген.

Чер чоогунуң орбитазынче «Салют-7» станцияны дараазында хемчээлдерлиг кылдыр үндүрген:

— Черден эң-не ырак хемчээли—278 километр;

— Черге эң-не чоок хемчээли—219 километр;

— долганыр үези—89,2 минута;

— йилиичээ—51,6 градус.

«Салют-7» станцияны салып үндүргенинин соругазы болза эртемнин болгаш улус ажыл-агыйының эрге-ажыктарынга дүүштүр башкарылгалыг совет комплекетерге чорудуп турар эртем-техниктиг шинчилелдерни үлам чылаары болуу.

Тедеметрия медээлерин ёзугаар алырга, «Салют-7» станцияның бортунда системаларны чогумчалыг ажылдап чоруур.

ЭҢ ЭКИЛЕРГЕ БҮЗҮРЕЛ

Улус депутаттарының чер-чер Советтеринге оон гуулдаларже совет кижилер коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң бузулбае блогу кыдыр бар чоруур. Ажылчын аңгының, колхозчу тараачыларның, улусчу интеллигенцияның эң эки төлөөлекчилерин депутаттарга кандидаттар кылдыр чурттуң ажылчы чоннары адап турар.

МОСКВА. Хоорайның Гусаков аттыг № 2 клиника эмнелгезиниң кол эмчизи—М. И. Малявинаның ады найысылалдың медицина ажылдакчыларының аразында калбак сурагжаан. Профессионал хаңы билиглер, эвилеп, дыңнангыр чорук, организакчы арга-мергежил коллективке оон ат-алдарын болгаш хүндүткелин бедиткен, ынчангаш ону Москва Соведининиң депутадынга кандидат кылдыр депшиткен.

Шүлүкчү, ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар черинин секретары Р. И. Рождественскийни РСФСР-ниң Чогаалчылар эвилелиниң Москва чогаалчыларының организациязының хуралы Моссоветтиң депутадынга кандидат кылдыр адаан.

ЛЕНИНГРАД. Ленинградтың В. И. Ульянов (Ленин) аттыг электротехника институдунуң коллективи ол дээди өөредилге черинин ректору. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү А. А. Вавиловту Ленинград Соведининиң депутадынга кандидат кылдыр адаан. Бо эртемден автоматиканың талазынга үндезин шинчилелдери-биле сурагжаан, ол—ийи чүс ажыг эртем ажылдарының автору. Ленинградтың дээди өөредилге черлериниң ректорлар чөвүлелин ол баштап турар.

ПОШКАР-ОЛА. Марий АССР-ниң Хлебниково ортумак школазының башкылары Мари-Турек район Совединин депутадынга кандидат кылдыр көдээ башкы Л. П. Смышляеваны моон-биле ийи удаа адап депшиткевнер. Биология болгаш күш-ажыл башкызы ол кижи бодунун башкы мергежили болгаш хөй-ниитичи идепкейлиг ажылдыбиле сурагжаан. Кодээ башкы ол черниң Киров аттыг совхозунда эки лектор болгаш агитатор болуп база ады-сураа алгаан.

ОРЕЛ. «Дешилгеже орук» колхозтуң коллективи беш чылдың төнчүзүнге чедир мал ажылынын продуктуларын бүдүрерин ийи катап көвүдедир дээш чарыштың инициатору болган. Ындыг бедик көргүзүглерни чедип алыр дээш күш-ажылчы чарыштың организакчызы колхоз даргазы А. В. Красников болган. Ажыл-агыйны ол 20 чыл башкарып турар. Колхозчулар даргазын Орёл область Соведининиң депутадынга кандидат кылдыр депшиткен.

(СЭТА).

Соңгуулдаларга уткуштуг

КЫЗЫЛ

Кызыл хоорай Соведининиң депутаттарының кандидаттарынче найысылалдың эң төлептиг ажыл-ишчилерин депшидип турар. Оларның аразында бир дугаар АТБ-ниң мурнакчы чолаачызы А. И. Галайко база бар.

А. И. Галайко—СЭКП обкомунуң бюро кежигүнү. Шалыычы, үлегерлиг күш-ажылы дээш күрүненип бедик шаңналдары-биле каш удаа демдеглеткен. Кызыл хоорайның депутаттарының кандидаттарынга ол ыяшкан сүт комбинадының ажылчыны А. Г. Долженко, механизация эргелиниң мурнакчы ажылчыны, ВЛКСМ кежигүнү С. А. Попов болгаш он-он төлептигларни депшиткен.

В. МААДЫР-ООЛ.

БАЙ-ТАЙГА

Байлак Адыг-ооловна Очуроол 12 чыл дургузунда хойжудап келген. Ол эрткен чылдың бедиткен социалистиг хүзээлгезин ажыр күүседип, төрүүр чүс хойдан-на ортумаа-биле 95 хураганы камгалап ап, бир баштан-на 2,5 килограмм дукту кыргып алган. Дуржулгалыг хойжу бо кыштыг база хүр ажып, төрүүр чүс хойдан-на чүс хураганы менди ажаап алган. Эрес-кежээ чоруу-биле дергедектенип Байлак Адыг-ооловна үлеп-кейлиг хей-ниитичи.

Чоокта ээд бо [illegible] хойжуну район Соведининиң депутадының кандидаттыкчы «Мурнакчы совхозунуң [illegible] ичилерни бир үн-биле депшиткен.

Н. ВАНЬКОВ.

НАЦИОНАЛ ПОЛИТИКАНЫҢ АЧЫЗЫНДА

Бурунгу Хемчиктиң кыдында Кара-Дашта үнелиг эртине — даг-дүгүн шингээдип алыры-биле каш чыл мурнуида маңаа тускуурну эгелээн. Тываның аар үлетпүрүнүн баштайгызы. — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың бирге, ийиги ээлчегерни туткан. Ийиги ээлчегниң коллегиязының бедик корпузунуң бедии бези он дөрт каът. Ында 2,5 мун санныг дериг-херекселдерни эптээн, 30 мун ажыг кубометр бетон база чыын эптээр демир-бетонну салган болгаш еске-даа дериглерни хөйнү кылган. Ону туларынга аңгы-аңгы министерстволарның 200 хире тудуг, монтаж, хандырылга организациялары, дөртен ажыг нациялар-ның дөрт мун ажыг төлээлери киришкен. Чүгле моон бези алырга, улуг хемчээлдиг комбинат дээрэи билдингир-дир. Совет Эвилелиниң улуг-улуг хоорайларындан келген мергежилдиг инженер-техниктиг ажылдакчылар, монтажчылар-биле кады Тываның тудугжулары ону хуусаазында ажыглалга киирип шыдаан. Комбинатка Уралдан күчүлүг дээрбелер, экскаваторлар, Белоруссиядан арыглал херекселдери, Грузиядан электрошимчедикчилер, Арменнядан санал-техниктер, Узбекистандан трансформаторлар кээп турар. Ол — ленинчи национал политиканың чайыныалчак көргүзүү болган.

Комбинатты ажыглалга киирген-ниин соолуңде удаваанда кижи бүрүзүнге эргим үнелиг В. И. Ленинниң адын аңаа тывыскан. Улуг баштынчының адын эдилээн комбинатка ажылдаары бистерге чүгле чоргаарадлы болдуруп турар эвес, улам эки ажылдарын хүлээндирип турар, ынчангаш баштайгы хүннерден эгелээш, планныг оңаалдаларны болгаш социалистиг хүлээлгелерни күүседир дээш кызымак ажылдан келген бис.

В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинат тургустунганындан бээр 17 чыл ажып турар, коллектив ол үениң дургузунда бодунуң алырынга багай эвес түннелдерни чедип алган. Ажылдан эгелээн хүнүнден бээр хөй-хөй тонна эки шынарлыг даг-дүгүн Төрээн чуртка берген бис. Ол болза чуртун хүн бүрү өзүп турар хереглелинге бистиң салыышкынывыс болур.

Амгы үеде комбинатта бистин делгем чуртувустун 29 националларының оолдар, кыстары ажылдап турар. Оларның националы, чугаа-домаа, чанчылдары, назы-харылары, мергежилдери янзы-бүрү болза-даа, алыс тура-соруу, күзели чангыс: Төрээн чуртка Тываның бедик сорттуг даг дүгүн бээри. Ынчангаш олар бир демниг, соруктуг ажылдап, чурттап турарлар. Бердинген планныг оңаалдаларны ажыр күүседир, продукцияның шынарын экижидер, бүдүрүлгезинин, ажылдап турар коллективиниң эрге-ажыы дээш сагыш човап чоруур ак сеткилдиг ажыл-ишчилер комбинатта эвээш эвес. Оларга орустар Г. Карпов, Н. Васильева, Э. Тихонов, украин И. Могило, белорусь А. Бошков, татар С. Гайдуллин, латыш А. Валентинас, молдав А. Плачента, цыган И. Белевич, тывалар М. Сундуй-оол, Л. Ондар, Т. Хертек болгаш еске-даа хөй-хөй кижилерни хамаарыштырып болур.

Мээң күш-ажылчы намдарым комбинат-биле тудуш ходбаалыг. Оон тургустунганының баштайгы хүннеринден эгелээш мында ажылдап турар мен. Ынчангаш комбинаттың хегжүзедизин, күш-ажылчы кижилерин, оон моон сонгааргы сайгыралы менээ билдингир. Бо бүдүрүлге тыва ажылчын кадрларны белеткеп остурериниг улуг рольду ойнап турар. Моон чуртка болгаш республикага сураглыг ажылишчилер шылгарап үнген. СЭКП-ниң XXVI съездизиниң делегады У. Т. Монгуш, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң депутады Н. О. Сарыглар, үүрмектеп-сорттаар комплекстиң № 3 ээлчээниң улуг мастери А. М. Селип ышкаш төлептиг ажылишчилерни хөйү-биле адап болур.

Комбинаттың дирекциязы, партком, болгаш профэвилел организациязы ажылчыннарның мергежилин бедидер, аныяк ажылчыннарны белеткээриниң доктаамал кичээнгейни салып келген болгаш моон соңгаар-даа салыр. Бистиң чедиишкинниг ажылдаарывыс оон хамаарыжыр. Мынчаар болганда 1982 чылда 700 хире ажылчынны чаа мергежилге өөредири көрдүнген, ол ажылды багай эвес организастаан.

Мээң удуртуп турарым бедик сорттуг рудадан даг-дүгү арыглаар цехтиң № 2 ээлчээниң коллективи ССРЭ-ниң тургустунганының 60 чылын төлептиг үткүүру-биле бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алган. Ону күүседир дээш юбилейге алдаржыткан социалистиг чарыш ажыл-ишчилериниң аразында калбарган. Күш-ажылчы маргылдааны дээштиг организастаанындан ээлчег багай эвес көргүзүглерни чедип ап турар. Бирги кварталда 2210 тонна бедик сорттуг даг-дүгүн бээр тургаш, 132 тонналы артыкка арыглаан, цехтиң ээлчегериниң аразында чарышка ийиги черни ээлээн бис. Апрельдиң планын күүседир чоокшулай бердивис. Ынчангаш улуг башкы болгаш баштынчы В. И. Ленинниң төруттүнген хүнүн төлептиг үткаан бис.

Комбинаттың ажыл-ишчилери юбилейлиг чылда планнан ажыр 100 тонна даг-дүгүн Төрээн чуртка бээрин хүлээнген. Ону күүседиринге үлүүн кинерер дээш ээлчегниң ишчилери шалыпчы ажылдап турарлар.

Д. ДУКТЕН-ООЛ,
В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың бедик сорттуг рудаадан даг-дүгү арыглаар цехтиң № 2 ээлчээниң начальниги.

ЧУРУКТА: чуруқчу В. Серовтуң «Советтериниң II Бүгүэвилел съездизинге В. И. Ленинниң чүве чугаалап турары» деп чуруунуң бир кезээ.
СЭТА-ның фотохрониказы.

ЭРГИ ФОТО-ЧУРУКТУҢ ИЗИ-БИЛЕ

В. И. Ленин болгаш Н. К. Крупская-биле кады сандайга олурган бичии оолдуң болгаш уругнуң чуруун номнаргадаа, солуннарга-даа парлаанын кижи бүрүзү эки билир. Барык алдан чылдар бурунгаар, 1922 чылдың августа тыртыгран ол чурук В. Страуниңг-Брусованың өг-бүлезинге эң-не үнелиг эртине болган.

Бо хүннерде Вера Ивановна чурттуң янзы-бүрү будуннарындан хөй чагааларны ап турар. Төөгүнүң эртинези болган ол фото-чуруктуң тывылган төөгүзүн билип алыр дээш студентилер болгаш дайынчылар, музейлер ажылдакчылары болгаш пионерлер Вера Ивановнаны чалап, аңаа кээп турарлар.

— Революция соонда удаваанда бистиң өг-бүлевис Калуганың Боринцево суурундан Москвага көжүп чедип келген. Ачавыс мөчээн соонда аваавыс чеди уругларлыг артып калган. В. И. Ленинниң улуг угбазы Анна Ильинична Ульянова-Елизарованың чурттап турганы Манеж кудумчуга бажыңга турган бис. В. И. Ленин аңаа үргүлчү кээп турган. Бир катап бистиң бажыңывыстың херим иштинге автомобиль чедип келди. Бир эр кижи үнүп келгеш, менден мынча деп айтырган:

— Сээң адың кымыл, кызым?
— Вера дээр. А силерни ким дээр ирги?
— Ленин дээр... Ам танышканывыс ол-дур, кызым...

Удаваанда Анна Ильинична бистерни бажыңынга чалап аппарган—деп, В. Страуниңг-Брусова сактып чугаалаан.

Владимир Ильич оларның өг-бүлезин сонуургап, оларга дузалаарын үгбазындан дилээн болган. Дмитрий Ильичиниң оглу Виктор ол үеде А. И. Ульянова-Елизаварованың бажыңынга чурттап турган. Бичии уруглар таныжып алган болгаш чарылбас өңнүктер анарган. В. И. Ленин чайын Горкиге дыштанып турган үезинде бичии уругларны ынаар аппарган. Эзим иштинден мөөгү, кат чыып, Владимир Ильичиниң солун чугаазын дыңнап турганнар.

— Кажан Москвадан фотограф кижи чедип келирге, кады чурукка тырттырарын Владимир Ильич биске сүмелээн — деп, Вера Ивановна чугаалады. Эртине болган чуруктуң төөгүзү ындыг.

Вера Ивановнаның амыдыралы парын кижи. Школаны дооскан соолуңде Москваның автозаводунга слесарь болуп ажылдаан. Э. Страуниңг заводка база ажылдап кирген. Ол Латвиядан Москвага чедип келген. Вера Ивановна-биле ол өг-бүле туткан болгаш дөртен ажыг чыл дургузунда кады чурттап турар. Ол бедик мергежилдиг механик болган. Ада-чурттуң Улуг дайынынга маадырлыы-биле киришкен. Делегейде эң баштайгы атомнуг электростанция тудуунга база идепкейлиг киришкен.

Вера Ивановна пенсиялыг, ынчалзажок бүдүрүлге чергелеринге, школаларга аныяктар мурнунга солуун үүлдерни чугаалап, хөй-нитинниң амыдыралынга база идепкейлиг киржип турар.

В. КИРЮХИН,
СЭТА-ның корр.

ОБНИСК,
Калуга область.

ӨӨРЕНИРИ—ХҮЛЭЭЛГЕ

В. И. Ленин биле Н. К. Крупская

Ынак баштынчывыстың «Өөренир, өөренир база катап өөренир» дээн чагыын тергиин эки күүседири — совет кижи бүрүзүнүң хүлээлгези. Өөренир-де дээн дээш еске чүвени уткаш, чүгле ном ашкан олуруптары эвес-де болгай. Хөй-нитни ажылы кылып, бодуун долгандыр турар бүгү чүвени кичээнгейлиг көрүп, ону бүгү тала-биле өөренип көөрү студентиниң өөредилгезинге тыка дузалыг. Амыдыралдан өөренир дижириве ол.

Тандыга ортумак школа дооскаш, медицина училищезинге өөренип киргеш, ону чедиишкинниг доозуп алдым. Ооң соонда уруглар садыңга ажылдап турдум. Келир үеним кижизин өөредир, уруглар аразынга ажылдаар күзелим аңаа улам кыптыскан. Дөрт чыл бурунгаар Күрүнениң Кызылда педагогика институтунуң биология-химия факультединге өөренип кирдим. Бо чылдарда өөренип эрткен семестрлеримде «4» деп демдекти ховар ап келдим. Чүгле «5» демдекке өөренирп—комсомолчу мээң хүлээлгем. Ынчаар өөрениринге таарымчалыг бүгү-ле байдалдарны Ленинниң үндезилеп тургусканы Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Совет чазак тургузуп турар.

Ленинчи идеяларның боттанып турары онза өйде төруттүнгеш, чурттап чоруурумга өөрүп, дириглерден артык дириг Ленинниң өндүр чагыын күүседир дээш башкыларым, эш-өөрүм аразында улуг сонуургалдыг өөренип, чурттап чор мен.

Факультеттиң деканы, аныяк башкы К. Д. Аракчаа, бөлүүвүс удуртукчу башкызы, Е. А. Юмбуу болгаш институтта ооп-даа еске башкылардан башкылаашкыныңың байлак чаагай амыдыралчуртталгазы тодаргай бадыткап турар. Ол бүгү дээш чоргаарланыр бис.

О. КОМБУЙ-ООЛ,
«Тыва даг-дүгү тудуго эргелелинде дашчы, Ленин база Күш-ажылдың Кызыл Тук орденнериниң эдилекчизи.

ЧУРУКТА: (оң талдан) хоочун тудугжу О. Д. Комбуй-оол база оон өөреникчизи Б. Ч. Түлүш.

Ш. КУУЛАРНЫҢ фотозу.

ЧОРГААРЛАНЫР БИС

Шаанда тываларның «Синр даш» деп адап чораанын, чеченчидин чугаалаарга, даг торгузунуң удазыны — даг-дүгү бүрүнгудан бээр Кара-Даш дагларынга хөй-хөй чылдарда үүжелеттинии чыдып келген. Ол эртине-байлакты ажыглалга киирерингe, төрээн черивистиң чоргааралы—В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинатты болгаш чалыы назыныың хоорайы —Ак-Довуракты тудуп тургузарынга бүгү чүрт киришкен, ол улуг үүлеии күүдүг бузулбас улуг өг-бүле. —совет чонуң хөй националдарының төлээлери кылышкап.

Биске хостуг эрге-шөлээни, аас-кежиин шаанаан улуг баштынчывыс В. И. Ленинниң адын эдилээн «Тыва даг-дүгү» комбинаттың бүдүрген продукциязы ам бүгү чонуну болу бергенинге, чалыы назыныың хоорайының хүн бүрү өзүп, немей туттунуп, чаагайжып турарынга оон хоочундаа, аныяк-даа чурттакчылары чоргаарланыр. Ол бүгү улуг үүле-херекке тудугжу эш-өөрүмүнүң, мээң бодумнуң эвээш-биче-даа бол база-да үлүү кирген.

Элээди оол тургаш-ла ажылдап эгелээш сураглыг тудугжу Василий Карпович Цукановтуң дузазы-биле тудугжунуң нарын мергежилин чедип алдым. Баштай Кызылдың тудугларынга 23 чыл хире ажылдаан мен. Ол чылдарның күш-ажылы бедик шаңналдар-биле демдеглеттингеп. Мени Ленин орденибиле шаңнаан.

Бодумнуң өскен черим Барыын-Хемчиктиң Кара-Даш дагларынга Бүгү-эвилелдиң комсомолчу-шалыпчы тудуу калбарын эгелеп турар үеде СЭКП Кызыл хооркомунуң бозе чорутканы хоочун тудугжу коммунистеря-биле кады маңаа келгеш, ам чээрби ажыг чыл иштинде аңзы-бүрү тудугларны кылчып келдим.

Назы-харым дегүй берген болза-даа, амгы үеде «Тыва даг-дүгү» тудуг эргелелинде мурнакчы коллективтерниң бирээзи — Күжүгет Алдын-оолдуң тудугжу бригадазында дашчылап ажылдавышаан мен. Бригадавис амгы үеде 30 өг-бүле иштиг чурттаар бажың тудуун май 15-те доозар соруглганы салып алган ажылдап турар. Ниитизи-биле планныг даалга күүседиринге мурнавышаан, ам августуң үлүүиде ажылдап турар бис. Март айның планын 140 хуу күүсеттивис. Бисте хоочун тудугжулар Түлүш Биче-оол, Кодур-оол Куулар, Чечек Мөнге-Назын дээш күш-ажылга үлегер-чижээн көргүзүп келген еске-даа тудугжулар эвээш эвес. Тудугжу дашчыларның аразында чеди хереэженнер база бар.

Кижи бүрүзү бригаданың ат-алдары дээш, а бригада кижи бүрүзү дээш сагыш салыры — бистиң чаагай чаңчылывыс ол. Ындыг болурга ажыл-даа будүнгүр, амыдырал-даа хөглүг боор-дур. Бригаданың ажылының амгы темпилерин алыр болза, коллектив ССРЭ-ниң 60 чылынга уе-

ЧУРГААРЛАНЫР БИС

Шаанда тываларның «Синр даш» деп адап чораанын, чеченчидин чугаалаарга, даг торгузунуң удазыны — даг-дүгү бүрүнгудан бээр Кара-Даш дагларынга хөй-хөй чылдарда үүжелеттинии чыдып келген. Ол эртине-байлакты ажыглалга киирерингe, төрээн черивистиң чоргааралы—В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинатты болгаш чалыы назыныың хоорайы —Ак-Довуракты тудуп тургузарынга бүгү чүрт киришкен, ол улуг үүлеии күүдүг бузулбас улуг өг-бүле. —совет чонуң хөй националдарының төлээлери кылышкап.

Биске хостуг эрге-шөлээни, аас-кежиин шаанаан улуг баштынчывыс В. И. Ленинниң адын эдилээн «Тыва даг-дүгү» комбинаттың бүдүрген продукциязы ам бүгү чонуну болу бергенинге, чалыы назыныың хоорайының хүн бүрү өзүп, немей туттунуп, чаагайжып турарынга оон хоочундаа, аныяк-даа чурттакчылары чоргаарланыр. Ол бүгү улуг үүле-херекке тудугжу эш-өөрүмүнүң, мээң бодумнуң эвээш-биче-даа бол база-да үлүү кирген.

Элээди оол тургаш-ла ажылдап эгелээш сураглыг тудугжу Василий Карпович Цукановтуң дузазы-биле тудугжунуң нарын мергежилин чедип алдым. Баштай Кызылдың тудугларынга 23 чыл хире ажылдаан мен. Ол чылдарның күш-ажылы бедик шаңналдар-биле демдеглеттингеп. Мени Ленин орденибиле шаңнаан.

Бодумнуң өскен черим Барыын-Хемчиктиң Кара-Даш дагларынга Бүгү-эвилелдиң комсомолчу-шалыпчы тудуу калбарын эгелеп турар үеде СЭКП Кызыл хооркомунуң бозе чорутканы хоочун тудугжу коммунистеря-биле кады маңаа келгеш, ам чээрби ажыг чыл иштинде аңзы-бүрү тудугларны кылчып келдим.

Назы-харым дегүй берген

ЧАГАЛАР КЭЭП-ЛЕ ТУРАР...

Женеваның код почтамының улуг сарыг бажыңының чаңыгга почтар фургоннары дүн-даа, хүн-даа чокка дүжүрүнүп-чүдүрүнүп-ле турар. Бомбүрзектиң бүгү-ле булуңнарындан ол швейцар хоорайга чылдың-на 200 миллион хире чагаа кээп турар. Олар Женеваның чурттакчыларынга (олар 300 мун ажыг кижи) болгаш чурттар аразының организацияларының турар черлеринге-даа, ол хоорайда еске-даа хөй санныг албан черлеринге кээп турар.

Ынчалза-даа ол кайчаар-даа аажок хөй чагаалардың аразында онза чагаалар база бар. Оларның утка-шыпары солуп болгаш ханы уткадыг. Ол чагаалар болза, Советтер чурттундан барган болгаш Севастополдун, Москваның, Ленинградтың, Мурманскинин, Ташкентинин, Иркутскинин, Минскинин болгаш еске-даа хоорайларның, суурларның болгаш кишлактарның, ажылчын суурларының школачыларының бижээн.

Совет уруглар делегей пролетариадының баштынчызының амыдырал-чуртталгазы болгаш ажыл-чорудулгазы-биле холбашкан бүгү черлерни, оон-биле кады Женевага оон чораанын-даа дыка сонуургап турарлар. Ынчангаш Женевада чедип турар чагааларындыг сонуургал илереттинин турар.

«Бистер боттарывыстың школавыста Ленинниң музейин кылып турар бис. Ол кижиниң ады Улуг Октябрьдан тургустунган чурттун уруглары, бистерге, үнелиг. Бистин музейивиске херек материалдар-биле дузалаарынарны дилеп тур бис»—деп, Кировск хоорайдан, Ворошиловград областан пионерлер бижээн. Амурда Комсомольскиден, Челябинск областын Петровка суурундан өөреникчилер базала дилеп кылып турарлар. Ындыг чагаалар ам безин дыка хөй папкада чыгдынган. Уруглар бүгү-ле чүүлдерни сонуургап турарлар: Ленинниң амыдырады-биле холбаалыг черлерниң фото-чуруктары, Женеваның ниити хевирия-даа, библиотекада Владимир Ульяновтуң адын бижин каан дапзының фото-хоолгазы болгаш Ильичиниң Женевага чурттап, ажылдап турганының дугайында медээлер-даа оларга дыка солуп бооп турар.

Совет школачылар боттарының ээлчээнде ырак Женевада өөнүктерге боттарында бар-ла чүүлдерни орнаштыр чорудуп бээрингe белеп: олар Ленинниң чораан совет хоорайларының хевирлерни көргүскен фото-чуруктарны, оон чурттан, чүве чагаалап, ажылдап турган бажыңнарының чуруктарый, ленинианаиың почта маркаларын чорудуп берип турарлар.

Женеваның албан черлерине кээп турар совет уруглар чагааларынга Женева университединиң библиотеказының директору Поль Шэ чугаалаан.— Бистиң библиотекавыска Ленинниң ажылдап турганы биле-ир-ле болгай силер. Женевага чурттап турган цылгарангай кижилерге тураскаадыры-биле заддарның бирээзинде Ленинниң портредин, фотографияларны, янзы-бүрү документилерни азып, тургускан тускай делгизир бар. Совет школачыларның бистерге төрээн дыл болур франциуз дыл кырынга бо-ла бижий бээрингe болгаш брошюраны алгаш, олар харыы чагаазынга бистиң материалдарывысты боттарының школаларывыңың музейлеринге каңчаар ажыглаанының дугайын чугаалап берип турарынга дыка-ла өөрүп турар бис.

Г. ДРАГУШОВ,
СЭТА-ның корр.
Женева.

ФИНЛЯНДИЯДА ЛЕНИНЧИ ЧЕРЛЕР

Бистиң республикадан Финляндия Республикага аян-чоруукчу бөлүк чораш, ында ленинчи черлер-биле танышкан.

Бөлүктүң удуртукчузу С. Кировтуң орук демдеглелин парладывыс.

Пролетариаттың улуг башкызы, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш делегейде баштайгы социалистиг күрүненин үндезилекчизи Владимир Ильич Ленин 1905—1907 чылдарның дургузунда хаан чазааның, а 1917 чылда Керенскийниң түр чазааның истелге-сүрүлгезинден дезип, ол үеде Россия империязының онзагай автономия эргелиг турганы Финляндияга каш удаа чажыды-биле чорааның төөгүден билир бис. Ол чылдарда Владимир Ильич Финляндияның төвү Хельсинкиге, Турку, Тампере, Лахти, Торнио, Кеткө болгаш Ханко хоорайларга барып, оларга фин социал-демократтарның ачы-дузазы, улуг деткимчези-биле чурттап, революсчу ажыл-чорудулгазын уламчылап турган.

Россия империязынга Финляндияны онзагай автономнуг эргелиг кылдыр 1809 чылда катваи, ынчалза-даа хөрек кырында ол үеден эгелээш олар хаанныг Россияның долу чагыргазынга кирген, а бөдүүн фин чон чурттуг болгаш Россия империязының чагырыкчыларының ийи дакпыр дарлалынга таварышкан.

Россия империязының онзагай автономнуг эргелиг турганы-биле хамаарыштыр бодунуң географтыг туруш байдалының аайы-биле Финляндия Барыын Европа чурттары-биле аргымаргынга орус революционерлерге көпчүг эптиг, таарымчалыг болуп турган. Ацаа барып турган орус революционерлериниң ажылдаарынга болгаш чурттаарынга таарымчалыг байдалды фин социал демократтар тургузуп, дузалажып турган.

Финляндияда Владимир Ильичиниң ады-биле холбашкан төөгүдүг черлериниң чамдыызы-биле 1981 чылдың апрель-майда бистиң Тывадан аян-чоруктуң ценжүүперибиле кады танышжар аас-кежиктиг болган мен. Ынчангаш бистиң янак башкывыстың дугайында көрген, билгенимни номчукчуларга кыска таныштырайн.

Бистиң Төрээн чуртувустуң төвү Москвадан кежээликтей поезд-биле чоруткаш, Финляндияның төвү Хельсинки хоорайга эртеининде дүүн үезинде чеде берген бис.

Хельсинки 1550 чылда тургустунган. 1912 чылдан эгелеп Финляндияның төвү апарган. Ол сайзыраңгай хоорай. Хельсинки амгы үеде 500 мун ажыг чурттакчылыг. Хоорайда эрткен вектиң эгезинде ампир хевириниң архитектуразы-биле тутка, төөгүүниң онзагай, чараш тудугларын бо хүнүерге чедир ажыглалда артып калган. Бо хоорайда В. И. Ленинниң төөгүзү-биле холбашкан, оон чурттап, ажылдап турганы хөй бажыннарны көрүп, таныжып болур. Хельсинкиге В. И. Ленин 1905—1907 чылдарда хөй удаа кээп турган. Чангыс 1906 чылда безин ол үш удаа келген. Сөөлгү катап аңаа Ильич 1917 чылда чораан.

Финляндияга чоруп турган үезинде Ленин Хельсинки хоорайның Лийсанкату-19 дугаар бажыңга чурттап турган Владимир Смирновтуң квартаразынга ол удаа-дараа барып турган. Смирновтарның бажыныңга эмигрант революционерлер бө-ла доктаай бээр турган. Владимир Смирнов Хельсинки университединиң библиотеказынга ажылдап турган болгаш Ленинге чүгүла херек литератураларны эккеп берип турган. Ол библиотека бажыны бо хүнүерге чедир Хельсинкиде база бир төөгүлүг бажың боон арткан.

1906 чылдың январьда Смирновтарның квартиразынга Ленин А. М. Горький-биле үзүрашкан. Аңаа В. И. Ленин «Кадеттерниң тинделгези болгаш ажылчын партиязының сорулгалары» деп чүүлүн 1906 чылдың апрельде бижээн чорду.

Финляндияга чоруп турган үезинде Ленин истеп-сүрүлгеден дезип, чурттаар черни хөй удаа солуп турган. 1906 чылдың март төнчүзүнде, апрель эгезинде ол Выборгмехенкату-35 бажыңга чурттап турган студентилер С. Аланне. В. Хаккяя озарыныңга доктор Вебра деп фамилия-биле кезек үеде чурттап. ажылдап турган. Ол бажыныңга ханазында «Бо бажыңга В. И. Ленин 1906 чылдың март, ап-

(Уланчызы 4-кү арыңда).

Хамааты камгалалалы

КИЖИ БҮРҮЗҮНҮҢ ХЕРЭЭ

Кызыл хоорайда чамдык үлетшүр бүдүрүлге болгаш азбан организация черлериниң удуртукчулары хамааты камгалалының айтырыынче чоруур кичээнгейни салып, оңу чугулага ап турарын эрткен өредилгелер көргүскен. Олар бо айтырыг талазы-биле мурнуна салган сорулгаларын бүзүредиг күүседип турар. Чүрттакчы чонну массалыг үзүткаашкының чепсээнден камгалаар, улус ажыл-агыйының тудугларын болгаш оларның бүрүн-бүдүн турар кылдыр камгалаар ажылдарны бедик шынарлыг күүседиргеге өреп черчиткилерни ап барган. Ынаар удуртукчуларның бирээзи чумага удур станцияның начальныгы В. М. Колосов. Ооң штабы тодаргай болгаш негелде ёзугаар тургускан план-биле ажылдап турар. Коллектив кежигүнүнерни хамааты камгалалының өредилгелериге организастыы-биле киришкен турарын питаб чедип алган. Чумага удур станцияның удуртукчулары — начальник В. М. Колосов, партия организациязының секретары Н. И. Николаева бо айтырыгны шыкгыы көрүп, хамааты камгалалының айтырыг бүрүзүн өредип турарлар. Кичээлдерни ында ажылдап турар белик мергежилдиг специалистер эрттирип, ацаа өредилгенин көргүзүг материалдарын ажыглап, практиктиг кичээлдерни эрттирип келген. «Бемдээн, хораннаган кижиге баштайгы эмчи дузаазын чедирери» деп темага практиктиг кичээлди Ю. А. Прокудин солуп болгаш кижи бүрүзүнге чедингир, балдынгыр ыылдыр эрттирген. Ол шыкаш В. И. Шамин «Дайзының халдаашкынындан чүрттакчы чонну хамааты камгалалының медээзин ёзугаар камгалаары», Ю. И. Фёдоров «Тус черниң онзагай байдалынга дүүштүр ала-чайгаар болган хай-халаптан камгаланыры» деп темаларга эрттирген кичээлдери болгаш практиктиг ажылдары эки болган.

Коллективте кижи бүрүзүн камгаланырының эт-херексели-биле хандырар айтырыгже кичээнгей салдынган. Оларны тускай белеткеп кылган черде шыжаан. Херек үеде ажылдакчы бүрүзү бодунуң эт-херекселиң, противогазыын чыдар чериниден ап алыр чүрүм турүстүнган.

Үстүвде көргенивис өредиглиг үүлдерден ангыда, станцияның, удуртукчулары хамааты камгалалының айтырыгларын пропагандалаар ажылды доктаамал холга алган. Бо талазы-биле лекция, беседалар болуп турар. Чижээ, көскү черде хамааты камгалалының медээзин азып, дерип каан. «Хамааты камгалалың быжыглаарының база сайзырангайжыдарының талазы-биле партияның болгаш чазактың шиитпирин — амыдыралга», «Хайгыылчы, хайгааралдың шынарындан болгаш оон долу күүсеттинмейниден камгалал ажылдарының чедишкинин хамаарылгалыг болуруп утпа!», «Хамааты камгалалының качаалдеринге тулчуушкунда дег бодунар!» дээш бижиктиг лозунгнарны кызыл-булуңдан көрүп болур.

Бо станцияда чедишкинниг боттанып турар практиктиг ажыл-херектер хамааты камгалалын удуртур ажылдакчыларның шыгыы көрүп турарының херечизи-дир.

А. САГАЛАКОВ.

ДЕМИР-ДЕСТИ ҮҢДҮРЕР, АЖЫГЛААР

Танды районнуң «Революцияның чалбыжы», «Коммунизмниң херели» совхозтарының хову-шөлдерин кезип көөр болза, янзы-бүрү демирдес артыкчыларга бо-ла таваржы бээр. Оларның арасында үрелген, тоймаглаттынган комбайннар, сеялкалар, андазынар болган амгы үеним өске-даа техниказы бар. Ол техниканың хөй кезиниң үндүр бижип каапкан, бир чамдызын үреп, өскелерин тоймаглап каапкан чыткылаар. Ажыл-агыйжы эвес чоруктуң шыгжамкыры апаргылаан. Металлоломну шак ынчаар мөөнген, аңаа хүндүткел чок хамаарылгазы дээш эрткен чылын ол ажыл-агыйлардан үш мун рубльди тыртканың совхозтар директорлары. Ол инженерлер үттүп алганы ол бе? Олар эрткен чылгы «аргазың» ам-база катаптаар бодап турар ышкаш-тыр.

Бирге квартал төнген. Ындыг-даа болза, «Вторчерметтиң» баазазынга ол ажыл-агыйлардан мынчага чедир металлолом кирбээн. Ол совхозтарның девискээринде моөнделип чыдар металлоломну чыгаан дужаар болза, ийиш чылдың планнарын күүседип ап болур арга барын базаның аңаа чораан төлээлекчилери чугаалап турарлар. Көдээ ажыл-агый будүрүлгезинниң ажыглалдан үнген чепсек-херекселери суурлар, фермалар тооргунда моөнделип берилээн чыткылаар. Ол хирезинде-ле ук ажыл-агыйларның удуртукчулары чаа техника алыр дугайында Сельхозтехкүркомнуң удуртукчуларындан негевишаапнар. Хову-шөлде аңаа-да дадарып чыдар металлы чыгаш, оларны дужаар болза, аңаа хөө чарыгдал үндүрбейн чаа продукцияны ап болурун ол совхозтарның удуртукчулары канчан уттупканыл? Ол дугайын ында улусчуң контролёрлар, прожектористер оларга түге сагындырбайн турарыл?

Чадаана биле Кызыл-Мажалыктың районнар аразының «Сельхозтехника» каттыжышкынында байдал үстүнде ажыл-агыйлардан көөрүс еске. Ында хову-шөлде моөнделип чыдар металлолом чок. Олар сентелге мастерскааларының чанында үрелип, дадарып чыдар. Ол будүрүлгелерниң удуртукчулары олче сагыш амыр көрүп орарлар. Шынында, биргизи күүнеге арткан чылын 75, а ийигизи —96 тонна металлоломну чедир дужаавааи.

Ажыы-биле чугаалаарга, үстүиде адаанывыс будүрүлгелер металлургия үлетшүрүнге чугула чиг-этти чыын, чүдүрүп чорудар талазы-биле дүржулгазы ам-даа эвээш болуп турар. Ындыг болганда «Тудуг кезектери» комбинаттың «дүржулгазын» өөренип алыры оларга артык эвес боор. Комбинат моөн мурнунда металлоломну база-ла чангыс черге бөле чыын ап турган. Ынчалза-даа ол «үүжени» «Вторчерметтиң» ажылдакчылары хыналда кылып келген санында-ла көрүп каапштраф төлеттирип турун бергеннер. Чеже штрафтадыр боор, комбинаттың удуртукчулары чаа «арга» тып алганнар. Комбинат девискээрининдемир-дезин олар чаңгыс черге болбейн, ол-ла участоктарынга арттырып каар апарганнар. Оларның карак ажыттаар дээш бодалы үр чажыртынмаан. Демир-дести чыырының, ону дужаарының планныг онаалдаларын күүседирин үскеин, ажылды ала чайгаарлаашкыже кииргеин, харыысалга чогу дээш комбинаттың бод инженери турган эш Метелкинге Кызыл хоорайның улусчу контроль комитединиң хуралының шиитпирин ёзугаар шыгыы доңгулда бергеш, оон бир айда шалыының хемчээли хире аңшаны тырттар деп доктаатканнар.

Ындыг хемчеглерни алган соонда безин комбинат чанында демирниң, шойнуң артынчылары ол-ла дүжүр октапкан черлеринде бо хүнерге чедир чыгышпаан. Эрткен чылын «Тудуг кезектери» комбинат 600 тонна демир-дес артыкчылары дужаар тургаш, чүгле 345 тоннаны саткан.

«Шагонартжжстрой» трестиң девискээринде байдал базаындыг. Эрткен чылдың планының чүгле чартык кезии хирезии күүсеткеш, бо чылын ол ажылды сегидип алырының дугайында сагыш салбайн турар. Трест бирги кварталда 100 тонна кара металлды дужаар планныг. А күүсеттингенин чүгле 8 тонна болуп турар.

А планның күүсеттинмейн турарының дугайында «хөй чылдагаанныаар, ынчан-мынчан күүседир бис деп бүзүредир, хоозун аазаашкыннар кылыр чамдык будүрүлгелер удуртукчулары бар. «Кызыл ТЭС тудуг» тудуг эргелелининг, «Красноярскстройтранс тың» Кызылда, Шагаан-Арыгда автобазаларының удуртукчуларында биске күүсеттинин күш четтинмес планнар берген дээр хөөнүер бар. «Тыва дагдуг» комбинаттың инженер-техниктиг ажылдакчылары боттарының өрезин чажырар соруга-биле кара металлды машиналарга чүдүрүп чорудуп турган бис деп бүзүредип турарлар. Шынында, ол дугайын хынаһ бээрге, чеже топаны чорутканын-даа билбес, машиналарның дугаарларын-даа бижип албаан болуп турар. Кызылдың сут, хлеб заводтары, эът комбинады биске эвээш план берген, ону ийи-бир хүн иштинде чүдүрүп чорудуптар бис деп турза-даа, ам-даа күүседип ап шыдаваннар.

Бо чылдың баштайгы ийи айында «Вторчерметтиң» Красноярск каттыжышкынының базазынга үш мун тонна металлолом дужаар турган болза, чүгле 1700 тоннаны эккеп дүжүрген. Март айда дужаалда ындыг-ла эки эвес болган. Оон түнелинде квартал планы күүсеттинмейн барган.

Часкы хову ажылдары, мал чемининг белеткели, күскү ажаалда ышкаш кампаниялар үезинде металлолом чүдүрүлгезинче кым-даа сагыш салбайн баар. Ынчангаш бистин бо чылгы өреиис дараазында айлар, кварталдарже шилчий бээри магат чок. Күзепчиг эвес ындыг байдалдарны болдурбас дээш будүрүлгелер, совхозтар чоогунда мөөнделип берген чылар демир-дес аймаан чыгаш, оларны дужаар ужурлуг бис.

В. БАРМИН.

Кызыл хоорай.

„ЧАЛГЫННЫГ“ МЕТАЛЛДЫҢ ЗАВОДУ

1. Темп улам дүрген апаар

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң директиваларында он бирги беш чылда Саянның алюминий заводунуң күүлерин ажыглалга киирерин көргеп. Ол — Саянның девискээр-будүрүлге комплекизиниң чүгүлә объектизи болур. Ооң колкол күүлери Хакас автономнуг область мөөнгеттингеп. Салдынган сорулганы чедишкининг күүседир дээр болза, алюминий электролизинин үш корпузун, анодтар цехининг бир шутумун, бирги черге-ниң өске-даа дузалал объектилерин ажыглалга киирери әргежок чугула.

Саянның алюминий заводунуң тудуун Бүгү-эвилелдиң шалычы комсомолчу тудуу кылдыр чарлаан. «Чалгынныг» металл заводунуң ажыл-херээнге он беш министерстволуң будүрүлгелери болгаш организацилары киржип турар. Оларның болгаш тудугжуларның аразында чогаадыкчы каңы ажылдажылганың керээзин чарган. Таарыштырылга чевүлели, тудуг-монтаж ажылдарын удуртуп-баштаар талазы-биле штаб тургустунган.

«Саяналюминтяжстрой» тресте тудуг организацилаарының саны ковудеп турар. Беш чылдың таңчүүзүнде аңаа амгызында 3,5 катап хөй кижи ажылдаар болгаш оларның саны чедиг мун кежеде боор.

Амгы үеде бод будүрүлге шөлүнде тускайкыттынган № 55 тудуг эргелелин тургускан. Ол апаак коллектив бо чылын чыын эштээр демир-бетоннуң болгаш металл конструкциязының монтажын электролизтин бирги корпузунга доозалар. Ол будүрүлгенин таваан март 1-де салып эгелээн. Тудугну 1984 чылда доозары көрдүнгеп.

Оң бирги беш чылда Саянның алюминий заводунуң коллективиниң кылыр ажылдарының хемчээли улуг. Ол үе дургузунда 228 миллион рубльдин тудуг-монтаж ажылдары кылдынар. Ол программаның күжениишкинниг болуруп мындыг деңнелге көргүзүп турар. Эрткен чылдынга деңнээрге бо чылын тудуг-монтаж ажылдарының темпизин барык үш катап улгаттырары негеттинип турар. Оон соонда оон дөрт катап хөйүү кылыры планнаттынып турар. Үүлге бо чылын безиң кол болган дузалал он бир объектини туткан турар.

2. Чурталга бажыннарының тудуунда

Заводтуң тудугжулары палаткаларга чурттавааннар. Олар баштай-ла чурталга бажыңнарын тудуп эгелээнер. Үүлге эрткен чылын безин 28 мун дөрбелчин метр шөлдүг квартираларны ажыглалга киргеп. Кижилерниң амыдырал-чурталгазын улам экижидери-биле бо чылын 62 мун дөрбелчин метр шөлдүг чурталга бажыңнарын, культуразы объектилерин ажыглалга киирерин планнап турар. Экижиткен төлевилел сзугаар планнаттынган тос каът бажыңнарны тудуп эгелей берген. Оларның ийизинге бо чылын чурттакчылар чурттай бээр. Келир үеде кылдынар кинотеатрның, ниитя садыг төвүүнүң, спорт залының шөлдеги белеп. Пионер лагерин тудуп турар.

Чоокка чедир чурталга тудуун «Саяналюминтяжстрой» трестиң хоочуну — № 69 тудуг эргелели кылып келген. Бо чылын ол коллектив 40 мун дөрбелчин метр шөлдүг чурталга бажыңнарын ажыглалга, киирерин хүлээнип турар. Ам оларга дузалажып, катап тургустунган № 60 тудуг эргелели февраль айдан эгелеп чурталга бажыңнарының тудуун кылып эгелээн. Ол коллектив сентелге мастерскаазының бир блогун, тос каът бир бажыңны, 220 олуттуг столованыы, эмчи комплекизин, харылаа белдирин, уруглар садын, профтехучилище столованыын кылып, ажыглалга киирер. Бо чылын ол эргелел беш мун рубльдин капитал салыышкынын шингээдип алыр.

Чурталга бажыңнарының тудуунда «Ачинскжилстрой» трестиң тудугжулары база ажылдап турар. Бо чүгүлә ажыл-херекке ол трестиң үш эргедези киржир.

3. Хайныышкынныг апарган

Кол болгаш дузалал объектилерге «Саяналюминтяжстрой» трестиң № 37, 78 тудуг эргелелдери, механизация эргелели, тускайжыттынган № 16 тудуг эргелели киржир. Автомобиль ажыл-агыйы, материал-техниктиг хандырылга албаны калбарын база быжыглап турар.

Саянның алюминий заводунуң девискээринде ажыл-иш хайныышкынныг апарган. Стандарттыг эвес деңгелеер белеткеп кылырының пеги ажылдап турар. Үүлге заводка эвес, а Саяногорск хоорайга кончуг ажыктыг арыглал объектилери ажыглалга киргеи. Үлетшүр базазының күчүлүг котельнаязы ажыглалга удавас кирер.

Коллектив бүрүзү тудугга техниктиг чепсеглелли хандырарын кол кичээнгейге ап турар. Бо чылын аңаа 27 экскаватор, ангы-ангы марканың 20 кранныры, 200 чүк машиназы, 50 автобус болгаш өскелээ хөй техника аңаа ажылдаар.

Амгы үеде ол техниканың хөй кезии объектилерде ажылдап турар. Чүрттүн удус ажыл-агыйынга Саянның алюминий заводунуң кайы хире удуг үжүр-дузалыын үстүнде чижектер көргүзүп турар. Ол заводтуң будүрүкчүлүү Красноярск, Братск хоорайларда ындыг заводтардан оранчок ажыг болур.

И. КУЛЕШОВ.

Хакас автономнуг область. Саяногорск хоорай.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА-ның корреспондентилери дыңнадып тур

АЛДАРЛЫГ ХҮН

ГАВАНА. (СЭТА-ның корр.). Куба улус бодунуң төөгүзүндеалдарлыг хүнүү—Плайя-Хиронга империалистиг агрессияны чылча шапканының оюн демдеглеп эрттирген. Вашингтонуун ыяк белеткээш, дижиниге чедир чепсеглеп, өредип каан саттыныкчы идеоттерин чылча шаварынга аныяк революция түгле үш хонукту эрттирген. 21 чыл мурнунда империализм Плайя-Хиронга Латин Америкага бодунуң аң-пе баштайгы улуг аштырыышкынынга таварышкан. Бодунуң хаңы-биле хамаарышпас чорукту чаалап алган хосталгага ынакшылдыг куба улус боо-чепсээн долга туткаш, революцияның аллар-адын болгаш идеалдарын камгалап алган. Революцияның социалистиг характерин Фидель Кастро ол агрессияның мурнуу чарыында чогга чарлаан турган.

Плайя-Хиронга тиилелгенин оюн бо чылын улустар аразында парын байдалдарында демдеглеп эрттирген. Вашингтонуун администрациязы Хосталга ортулуунга удур кыжаныышкынның, хоп-мөге пептерединиң болгаш өнчүкчөнгээ кылырының политиказын улам күштелдирип турар. Кубага удур бүгү талалыг хоралакчы пропагандаңы чорудуп. АКШ-тың массалыг информация черлери. Никарагуаның болгаш Гренаданың, Анголаның болгаш Эфиопияның улустарынга Кубаның интернационалчы харам чок дузаламчызының эңис сорулгазының утка-шынарын өскээр таймдырлаар дээш бүгү чүүлдерни кылырың ораалдажып турар.

Куба улус империализмни кара сагыштыг үүлгедиишкинперинге удур харыы кылдыр Коммунистиг партияны болгаш чазакты долгандыр улам-на сырый каттышкан: «Кубаның удузун коргудуп шыдавас-даа. Ол часкаан эвес. Хосталга ортулуунче шоглаар кыу-даа болза, база катап бууражкынга таваржыр!»—деп шиитпирлии-биле мелеглеп турар.

А. АНТОНОВ.

ФКП-НИҢ ТУРУЖУ

ПАРИЖ. (СЭТА). «Юманите» солун Франциянның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң сөөлгү пленумунга бадылаан документинин парлаап. Ажылчы чоннарның бүдүрүлге черлеринге эргелерин калбартыр сорулгалыг чаартылгаларны амыдыралга боттандырып чорудар деп турары-биле холбаштыр ону белеткеп кылган.

Франциуз Компартия бо айтырыгны бүгү деңнелдерге демократтыг боттандырыышкынның үндезинин кылдыр көрүп турарын ол документиде айтыкан. Франциянның ажылчы чоннары боттуг социал чаалап алыышкыннарны боттарының канчаар-даа аажок удуг күжүн үндүрүп турган чедип ап шыдаан. Ынчалзада будүрүлге ээзи хөреңгитеннер оларны үзүткаар дээш бүгү чүүлдерни кылып турарлар. Олар хамыктың мурнунда профсоюзиледдерининг активчилеринге удур хоралакчы үүлгедиишкиннерни кылып, күштүг боон турар хоойлу-дуруумчерни үреп турарлар. Ынчангаш ындыг практиканы үзүткаары эргежок чугула боон турар.

Ажылдап кылдының турар реформаларның шугуму-биле хүлээп алыр үжүрлүг бирги чергенин хемчеглерин ФКП ТК көрүп турар. Оларның аразында — профсоюзиледдерининг турар черлерин болгаш ролюн долуу-биле хүлээп көөрү, будүрүлге ээлери болгаш администрация-биле чугаалажыышкынынар кылырда оларның бүрүн эргелерин калбартыры, ажыл чок чорукка удур демиселге эргежок чугула чүүл болур экономиктиг ажылдың угланыышкының чугаалажып көөр эргеин будүрүлге черлеринин профсоюзиледдерининг комитеттеринге тыспсыры бала кирип турар.

Ажыл чокталыышкынга удур, иштинки рынокту холга алыры дээш, эртем шинчиледдерин калбартыры дээш демиселге идиг болур үжүрлүг үлетшүрге күүнге секторуун үжүр-дузазын ол документинде аңаа-да дедеглээн.

ФКП ТК ажылчы чоннарны чаа хоойдуларны парламентке бадылаанының соонда амыдырала боттандырары дээш демиселге сырый каттыжарынче кыйгырган.

ГСДП-НИҢ СЪЕЗДИЗИ

МЮНХЕН. (СЭТА-ның корр.). ГФР-де чазак коалициязынга кирип турар Германияның Социал-демократтыг партиязының съездизи ында ажыттынган. Боо-чепсекти эңдере будүрериниң политиказынга, чурттуң девискээринге ортумак ыракныылдың америк ядролуг чаа ракеталарын тургузар дээш планга удур Германияның Федеративтиг Республиказының чонунуң шимчээшкини калбарган байдалда 400 делегаттар бодунуң шуулганынга чыылган.

Иштики политика талазы-биле чидиг айтыыглар ГСДП-ниң мурнунда турун турар. Ажыл чокталарның саны ийи миллион кижи четкен. ииф-ляция, чурталга бажыңнарының кризизи, өске-даа нарын социал айтырыглар чогуур шиитпирлээринге соңгаарладыышкын чокка хүлээп алыры неген турар.

Иштики чидиг чөрүдээлеринин байдалында ГСДП-ниң съездизи чыылган. Тайбыңның херээнге айыылдыг кылдыр чаа ракета-ядролуг боочепсектерни Барыын Европага, ылаңгыя ГФР-ниң девискээринге эккеп тургузар дээш НАТО-нуң шиитпирлери-биле холбаштыр улуг чөрүдээлер турун турар.

ГСДП-ниң даргазы В. Брандт отчёт илеткел кылган.

Дайын кыжаныышкыны күштелген үеде чепсегленишкинни дужүрерин эгелээри эргежок чугула деп бистер, социал-демократтар, шиитпирлиг мелеглеп тур бис деп, илеткелчи чугаалаан. Делегейниң йёнги дайынының доозулган сөөлүнде кижи төрелгеттиниң чедип алган бүгү чүүлдеринге ол кыжаныышкын улуг когаралды чедирип турар-дыр деп, В. Брандт мелеглээн.

Тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынга эгезинден бээр удур кижилер чавырлыышкынның политиказы буурап дүшкен деп санап турар. Ынчаарга чавырлыышкынның политиказы аштырыышкынга таварышпаан деп, ол онзалап демеглээн. Ядролуг боо-чепсекти кызыгаарлаар талазы-биле Женевада совет-америк чугаалажыышкыннарны үргүлчүлээриниң болгаш оларның чедишкининг болуруна ГФР-ниң талазындан идиг бээриниң эргежок чугулазының дугайында ГСДП-ниң даргазы медеглээн.

Чепсегленишкиннерни дужүрер талазы-биле ССРЭ-нин тайбың инициативаларына хамаарыштыр В. Брандт мынча деп демеглээн: боо-чепсекти боду кызыгаарлаар дээш Совет Эвилелиниң шиитпирин дораан-на шүгүмчүлээн херээ чок. Ол шиитпирлерге байыр чедирери, оортан чогуур практиктиг түннелдерни кылыры эргежок чугула. Бистиң чүрттувус ракеталар салып үндүрер төл болбушаан, ракеталар согуушкунларынга таваржып, ядролуг боо-чепсектерни эңдере будүрениниң халдавынга хамыкты мурнай таваржыр ийик.

ГСДП-ниң даргазы оон-биле чергелештир Каттышкан Штаттарга болгаш НАТО-га Германияның Федеративтиг Республиказының бердингенин. Соңгу Атлантика блогун улам-на быжыглаарының ядиглиг болуп турар деп, ол чугаалаан.

АҢГЛИ-АРГЕНТИН ЧӨРҮЛДЭЭ

ЛОНДОН. (СЭТА). Фолкленд (Мальвин) ортулуктар дээш Аргентинага удур дайын чөрүлдээзинче угланган өнчүк-чөнгээлиг угланыышкынны Великобританияның консерватывтиг чазаа үргүлчүлеп турар. Чөрүлдээни шиитпирлээринге дипломатия дузалавас болза, күштүг ажылаарындан премьер-министр М. Тэтчер ойталаар деп бодавайн турарын Рейтер агентствозу демеглээн.

Байдал дайынче улам-на чоокшулап турар-дыр деп, «Дейли экспресс» солун бижээн.

Американың Каттышкан Штаттарының суг адаанга чоруур дайынчы хемелерин Фолкленд (Мальвин) ортулуктарже чорудуп турарын «Дейли миррор» солуннуң көрреспондентизи Вашингтондан дыңнаткан. Суг адаанга чоруур америк хемелер кризистиг зонажже чоокшулап бар чоруурун Пентагонның төлээлекчиин база бадытнаан.

Консерваторларның чазаанның авантюрисчи өнчүк-чөнгээлеринге болгаш дайын белеткелдеринге удурланыышкыннар Англияда калбарын турар.

Ядролуг чепсегленишкинни дужүрер дээш шимчээшкининг массалыг организациязының удуртулгазы премьер-министр М. Тэтчерге чагаа чоруткан. Бүгү дайын белеткелдерин соксадырын, Англияның шериг корабльерин недир кыйгыртырын, Фолкленд (Мальвин) ортулуктарны долгандыр «дайын зоназын» күш чок болдурарын ол документиде Англияның чазаандан негээн. Чөрүлдээни тайбың арга-биле шиитпирлээринин эргежок чугулазын ында демеглээн.

Консерватывтиг чазактың холбашкан айтырыгларны аңаа чугаалажып көрген. Англия-биле маргылданы тайбың шиитпирлээри дээш Аргентина туржуп турар, ынчангаш чөрүлдээни шиитпирлээринге Англия бодунуң шериг корабльерин болгаш самолёттарын, шериглерин дедир кыйгыртыр ужурлуг деп, Аргентинаның чазаа санап турар.

Фолкленд (Мальвин) ортулуктарга хамаарыштыр Каттышкан Штаттар Англияны деткип, чөрүлдээни тайбың шиитпирлээринин аргазын божанмадын турарын Аргентинаның солуннары бижээн. «Великобритания-биле чөрүлдээге Аргентинаның Каттышкан Штаттарга илеглеп авээш» деп, найысылалдың «Расон» солуну айтыкан.

ВАШИНГТОН. (СЭТА). А. Хейг Аргентинаның чазаанга чаа саналдарны болгаш идеяларны киирерин аазавышаан, ол чурттуң удуртукчулары-биле чугаалажыышкынларны үргүлчүлээр апаар деп, парлалга конференциязынга ол медеглээн. Даштыкы политиктиг айтыырларга Мексиканың кол принциптери — улустарның бот-бошкартынар эргелий хүндүлээри, өске чурттарның иштики херектериге холгаардан киришпези, маргылдаалыг бүгү айтыырларны тайбың шиитпирлээри, демократия болгаш хамаарышпас чорук дээш демисежин турар удустар-биле эпсеткил каттыштырылгазы болуп турар деп, президентиге кандидат чугаалаан.

Д. Судаукинниң чазааның капиталдың эрге-ажыктарынга дүүшкен сан-хөө политиказынга удурланыышкынны илерекдири-биле ийи чүс муң кижи киришкен чыскаал Токиога боон эрткен. Японияның чазаа «сан-хөө талазы-биле чаарчылага» дээр хоозун үүл-биле чыыдагааннап алгаш, хөй санныг үндүрүг-дадывырларның хемчээлдерин удгаттырып, ажыд төлевирин куду деңпелге тударынга идиг кылып, бир-

ги чергенин эргежок чугула барааннарынга өртектериниң сонсаал чокка улгадып турарын көрбөөчеңнеп турар.

ЧУРУКТА: найысылаалдың кудумчуларында чыскаалганнар. Плакаттарда: «Үндүрүгүү кызырнар, ажыл төлевирин удгаттырыңар!» деп бижигилээп.

Джапан пресе—СЭТА-ның фотозу.

СОВЕТ НОМНАР ДЕЛГЕЛГЕЗИ

БЕЛГРАД. (СЭТА). РСФСР-ниң Культуразының Сербияга хүнерн-биле холбаштыр Белградта ажыттынган номнар делгелгезин «Россия Федерациязының поэм херээ» деп адаан. Сөөлгү чылдарда ССРЭ-те парлаан уран-чечен, эртемтехниктиг, политикал-политиктиг хөй номнарны, бичии аргалар номнарын ында делгеп көргүскен.

Совет номнарны Югославияның номчукчулары ханызыбиле сонуургап турар деп, Белградтың «Поэведна штампа» поэм удуурер черинин чингине директору А. Поваленович делгелгенин байырлыг ажызыышкынынга чедеглээн. Номнарны солуур бистин куттарывыстың аразында пайыралты болгаш кады ажылдажылганы улам-на калбартыынга идиглиг болуп турар деп, ол чугаалаан.

ИРАН-ИРАК ФРОНТУДА

ТЕГЕРАН. (СЭТА). Иранның Чепсектиг Күштеринин каттыжкан штабының эдчеглиг медээзинден алырга, иран-ирак фронтуга болгулаан сөөлгү хонуктарның тулчуушкуннарынга 80 хире ирак шеригнерни узуткаан боон турар. Абадан хоорайның девискээринге болган агаар тулчуушкунунга ирак шүүгедекчи самолёттуң дүжүр аткан. Иран үтер-боолар ирак Фао болгаш Басра хоорайлар аралында орукту боолаан соонда, оон-биле шимчээшкин үрелген.

ӨСКЕРЛИШ ЧОК

МЕХИКО. (СЭТА). Мексиканың даштыкы политиказы моон сонгаар-даа өскерлиш чок болуруп эрге-чагыргада институционно - революстуг партиядан чүрттүн президентзинин албан-хүлээлгезинге кандидат Митель де ла Мадрид Уртадо бадыткаан.

Куба-биле, Никарагуа болгаш өске-даа чүрттар-биле бодунуң харылзааларын бижыглаарын Мексика үргүлчүлээр апаар деп, парлалга конференциязынга ол медеглээн. Даштыкы политиктиг айтыырларга Мексиканың кол принциптери — улустарның бот-бошкартынар эргелий хүндүлээри, өске чүрттарның иштики херектериге холгаардан киришпези, маргылдаалыг бүгү айтыырларны тайбың шиитпирлээри, демократия болгаш хамаарышпас чорук дээш демисежин турар удустар-биле эпсеткил каттыштырылгазы болуп турар деп, президентиге кандидат чугаалаан.

В. И. Ленинниң төп музейинде

МОСКВА. В. И. Ленинниң Төп музейин дөштыкы-даа, совет-даа аалчылар хүннүңне көрүп, барып турар, чоннуң ынаар шуушкан изи читпес. Музей — эң улуг эртем төвү, СЭКП-ниң тургузукчузунуң. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының организакчызының болган хей-аът кинрикчизиниң, делегейде ажылчыннарның болган тараачыпларының эң баштайгы күрүзиниң үндезилекчизиниң амыдырал - чуртталгазы ны ң, ажыл-чорудулгазының байлак эртинези.

Ооң залдарында 12 муң ажыг экспонаттар делгеттинген. Музейниң экспозициязында Владимир Ильичиниң хууда эдилелдери, документалдыг фоточуруктар, кипокадрлар, Ленинниң хол-биле бижээн чүүлдериниң хоолгалары, делегейниң дыка хей дылдарында очулдуртунгулаан ажыллары.

ЧУРУКТА: музейниң «Делегей дайынының болган февраль революциязының үезинде» деп залында.

В. МАСТЮКОВТУҢ фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

ТӨРУТТҮНГЕН ХҮНҮ

В. ВОСКРЕСЕНСКАЯ.

Апрель 22—Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнү. Ол делегейниң бүгү-ле күш-ажылчы кижилериниң байырлалы болу берген.

Биске ол байырлал эң-не үнелиг. Бис Ленинниң чуртунда чурттап турар бис, Ленинниң чагыглары-биле ажылдап турар бис.

Москвада Улус ажыл-агыйының чеднишкиннериниң делгелгезинче бараалынар. Ында совет улустуң кайгамчык улуг чаагай ажыл-херектери суғнуң дамдызынга хүнүң көрүнүктелгени ышкаш көстүп турар.

Владимир Ильич бөгүн болза чүнү көрген турар ирги? Ону чүү өөртүр ирги?

Апрельдиң эртенинде чурт бичии уругларының үнү-биле дола бээр. Муң-муң уруглар школаже холдарында чечек туткан далаштыг бар чоруурлар. Бисте ам бижик билбес кижи чок, а эртемниң кижилери өске чурттарныындан бистинде хей.

А фабрика болгаш заводтар база дыка хей! Ажылчыннарның болгаш инженерлериниң биддилиг шевер холдары аңаа машиналарны кылып бүдүрүп турар. А олар амыдырал-чурталга улам-на чаагай болзун дээш кижилерге бараан боон чоруур.

Колхоз, совхозтарның ховушөлдери чындыгыр чымчак ногаан өң-биле шыптынган. Тракторлар, комбайннар черни чаа дүжүтке белеткеп, соксаал чок ажылдап турар.

Владимир Ильич чүс муң трактор дугайында күзеп бодап чораан. Ам чүгле Волгоградтың заводу безин мындыг ажыг тракторну будүрүп үндүрер.

Улуг хемниң энергиязы бистиң болгаш өске-даа социалистиг күрүнелерниң үлетпүрүп болгаш көдээ ажыл-агыйын хандырар гидроэлектростанцияларның турбиназын долгандырар кылдыр кижи албадапкан.

Шаандагы Владимир Ильичиниң үш чыл иштинде шөлүлгеге чурттап турганы ыржым буланы Сибирьде эң-не күштүг гидроэлектростанциялар туттунуп турар.

Өске чурттарның ажылчыннары болгаш тараачыннары база дарлалдан хосталыр деп Ленин чугаалап турган. Ол шак ындыг болган-даа. Социалистиг күрүнелер ам Европада-даа, Азияда-даа, Америкада-даа бар. Африка даштыкы дарлакчылардан колдуунда-да хосталып турар.

Совет күрүне делегейде эң күштүг чурт апарган. Ол тайбың дээш могаг чок демнеежин, дайын кыпсыкчыларының эжелекчи холун хей удаа чайладып келген.

Чылдар эрте бээр. Коммунист апаар еен. Кандыг-даа ажылды кылын чорааның. Коммунистиг партияның, Ленинниң херээн эштерин-биле уламчылаар еен.

ФИНЛЯНДИЯДА ЛЕНИНЧИ ЧЕРЛЕР

рельде чурттап турган» деп бижээн мемориалдыг самбыраны аскан. Ол бистерге өөрүнчүг болгаш чоргаараачыг болду.

1906 чылдың май ортан үезинде Ленин Стокгольмга болган РСДРП-ниң дөрткү съездизинден ээп кел чыткаш, Хельсинкиге элээн үеде чурттап, фин социал-демократтар-биле ужуражып турган.

Хельсинкиге сөөлгү чораашы, Серняйстен рантате кудумчуда I дугаар бажыңга, хоорайның каргыс шагдаа черинең начальныгы, социал-демократ Густав Ровионуң квартиразынга чурттап турган. Ленинге револючуу ажыл кылырынга ол кончуг таарымчалыг болган. Чагырыкчы шагдаа бажыңында улуг революционер кижи чурттай бээр деп кымның-даа сагжыжыга кирбес турган дээрзин орук баштакчывыс тайылбырлады. Ынчалза-даа Ильич кончуг серемчилелдиг, фин өңнүктерин эвчок байдалга тавариштырбазын бодап турган. Ооң соонда машинист А. Блумквистаның бажыңына чыл ажыр чурттаан. Аңаа «Күрүне болгаш революция» деп номун ол бижип турган. Ол квартираларда баштыңчының чурттап турган өрөөлдериниң эт-хе-

(Төнчүзү. Эгези 2-гн арында).

рекселин долузу-биле Тампере хоорайда В. И. Ленинниң музейинге дамчыдып берген. Музейни улуг сонуургал-биле көрген бис. Густав Ровионуң квартиразы турган бажыңның ханазында мемориалдыг самбыраны аспыштаан. Ильичиниң чурттап турганы өрөөлди Ленинниң мемориалдыг компатазы кылдыр 1976 чылда ажыткан. «Ону бөдүүн фин чон сонуургал-биле көрүп, пролетариаттың баштыңчызынга ханы хүндүткелин илередип турар»—деп, орук баштакчывыс чугаалап чорду.

Кыска он хонук иштинде Хельсинки, Тампере, Турку, Лахти хоорайларның төөгүлүг черлеринге барып, ында үлетпүр-будүрүлге-биле таныштывыс.

В. И. Ленинниң револючуу ажыл-чорудулгазын кылып, аңаа чурттап, ажылдап, фин социал-демократтар-биле бижыг харылзаалыг турганы-биле ол хоорайлар онзагай.

Тампере — Финляндияның улуг хоорайларының бирээзи. Ону финнер үлетпүр хоорайы деп адап турар. Ында металлургия заводтары, чиик үлетпүрүн фабрикалары хей. Бо хоорай 1779 чылда тургустунган. Чурттакчы чону 175 муң ажыг кижи. Үлетпүр-будүрүлге, студентилер саны-биле Хельсинкиниң соонда ийиги черде. Кяснинеула деп телевидение суургазының 168 метр бедиңнеп ол хоорайның панорамазын, чуртталга кварталдарын, фабрика, заводтарын, хоорайны хүрээлээн хөлдерни көөрге солун чорду. Фин совет пайырал ниитилелиинең 1946 чылда организастаны В. И. Ленинниң музейи черле онзагай. Ол Халлитускату-19 бажыңның ийиги кадында турар. «Кумулус» аалчылар бажыңында үш хонук чурттап, хоорайда ленинчи черлер-биле танышкар аргалыг болган бис.

Финнер чуртунда Ильичиниң ажыл-амыдыралы-биле холбашкан хоорайларның бирээзи Турку. Оон-биле кончуг кыска танышкан бис. Турку 1812 чылга чедир Финляндияның төвү турган. Чурттакчы чон талазы-биле чуртта үшкү черде. Ол порт хоорай.

Ленин Туркуга 1905 чылдан эгелеп каш удаа чораан. Турку хоорайда музейде ленинчи мемориалдыг комната бар. Уран чүүл музейинден ырак эвесте Ленинниң тураскаалыш тургускан. Орта бистер барып, ынак баштыңчывыска мөгейнин, дириг чечектерни салгап, чурукка тыттырган бис.

1917 чылда Ленин элээн үеде Лахти хоорайга чурттап турган. Хоорай Салпауселкке сыныарының эдээнде кончуг чараш арга-арыглыг черде турар. Ында ленинчи черлерни эрдип кезип, улуг сонуургал-биле көрдүвүс.

Бо чуртка аян-чоруувустуң хүннеринде ленинчи черлерни көрүп, бөдүүн фин чоннуң амыдырал-чурталгазы - биле допчу-даа бол танышкан бис.

Совет күрүнениң үндезилекчизи В. И. Ленинниң эгелээнзи Финляндия биле Совет Эвилелиниң быжыг пайыралы, чаагай кожа-хелбээ болгаш кайы-даа талага ажыктыг калбак кады ажылдажылга улам сайзыраан, бижыгын турарын херек, кырынга көөр арганлыг болганывыска өөрөөн бис.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң чалаанын өзугаар Совет Эвилелиниге албанның ажыл-херекчи аян-чорууң кылып чораан, Финляндия Республиканың амгы президентизи М. Кайвисто-биле Кремльге бо чылдың март айда болган совет-фин акы-дүшмалыкты пайыралдың чугаалажылыкшынарыны ону база херечилеп турар.

Ол чугаалажылыкшынарның ужур-дузазын СЭКП ТК-ның Чигинде секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев мынчаар үнелээн. «Совет Эвилели Финляндияның нүүрүнде чаагай сеткилдиг, бүзүреллиг кожалыг болуп турар. Боттарының дең эргелиг кады ажылдажылгазындан ийи чурттар бүгү адырларга — экономикага, культурага, политикага эвээш эвес ажыктыг чүүлдерни ап келген болгаш алыры ам-даа үргүлчүлеп турар».

Кожа-хелбээ, бижыг пайырал дээш, тайбың дээш фин улустуң туруштуун делегейниң улустарының эң-сеткил каттыжышкыныңын байыры Май 1-ниң байырлалында ажылчы чоннуң чыскаалыдан, ол хүн фин социал-демократтарның организастааны митингиден болгаш делегейге ядролуг чепсекти будүрерин соксадыры дээш организастаан кудумчу чыскаалдарындан көрген бис.

Совет-фин кожа-хелбээ пайыралдың бир херечизи—садыг-экономиктиг үлетпүр болгаш эртем-техниктиг кады ажылдажылганы хогжудеринең болгаш ханыладырының 1995 чылга чедир күштүг ур хуусаалыг программазы. Ол делегейге тайбыңны бижыглаарынчы, ол ышкаш Хельсинки Түннел актызының херек кырында боттанып турарының чыыткыланчак үлегер-чижээ болур.

МОНБЛАН

Альпы даглар артык бедик,
Ак хар чайнаан Монблан сүүр.
Соок даштар аразында
Сонгу чүктүң адыы ышкаш.
Херии черде шораанналардан
Хереп алган көрүп туру.

Шаандан бээр ооң адын
Сагыжымга шыгжап чордум.
Хары кижи кандаай чоор деп,
Харыы манаан ажыы чок боор.
Бөгүн шынап Монбланга
Мөгеер дээш чедип келдим.

Чамбы-дипте алдарлыг сүүр
Чаңгыс ол-ла эвес болгай.
Мээң чуртум—совет черде
Меңгилерлиг бедиктер хей.
Камчаткадан Карпаттар дээр
Каш-даа чүстү санап боор мен.

Талыгырдан көстүп келир
Таңды-Уулам, Саян сыным,
Барык хүнүң мендилежир
Бажы бедик Бай-ла-Тайгам,
Бөргүм уштуп чолугарым
Мөңгүн-Тайгам — аалымда.
Эзирлерлиг кадыр Кавказ,
Эртинелиг байлак Урал,
Дээрни безин баганалаан.
Телер турлаа кырган Памир,
Хинин дошта баглап алган
Хибин даглар—шупту мээңнин.

Мону харын ыяап бөгүн
Монбланга сөглээр дээн мен.
Ак хар бүдээл кедип алган,
Арыг агаар тыныш орар,
Угаанныг дээн сүүр ыйнаан.
Ужур-чөвүн билип тур боор.
Дүжүлгени хааннар ээлээн,
Дүржок, дерзин үе турган.
Хоталга дээш демиселче
Хоор чонну кыйгырган дээш.
Орус чоннуң улуг оглун
Оран дүүнче шывадапкан.

Сибирь ынчан ядамыынга
Сири-кавы чалынмаан-даа.
Баштыңчыга бараан болуп,
Барын-чоюп өргүп турган.
Аржай-бүүрүл Саян сыным
Агаарын-даа харамнанмаан.

Ооң соонда ораннарның
Онза каазы швейцар чер
Шөлүлгеге турган кижээ
Шөлээн бүлүн болу берген.
Баштыңчывыс ажыл-ишче
Бажын ажыр шымны бергеп.
Улуг эштн Ленин деп.
Улустарның эндевээнин
Монбланга чугаалаар деп.
Мону план кылбаным шып.
Чүге дээрге Ильичиин
Чүктер шупту билир турган.
Ажыл-иштеп могай бергеш.
Агаарлаар дээш үнүп келгеш.
Монбланны улуг башкы
Бодал-биле көөр турган.
Саян сыным мөөрүктери
Сагыжында кирер турган.
Кадыг өйде Ильичиин
Хайыралыг көргени дээш,
Саян сыным, орус черни
Сагындырып турганы дээш.
Хуулгаан чараш Монбланга
Курлак чедир мөгейген мен.

С. КУДАЖЫ.

ЯРМАРКА-82 ЧАЛАП ТУР

Садып алыкчыларның кичээнгейинге! 1982 чылдың апрель 24-те, эртенгиниң 11 шактан эгелээш, Кызыл хоорайның аът чарыштырар чери —ипподром девискээринге бо чылдың ЧАСКЫ БАШТАЙГЫ ЯРМАРКАЗЫ болур.

Аңаа Тыва АССР-ниң күрүне садыының системазының бүгү-ле садыг организациялары киржир.

82-ниң часкы ярмарказынга үлетпүр болгаш аъш-чем барааннарын, кулинар кылыгларын делгеп садар.

Садып алыкчыларны ЧАСКЫ ЯРМАРКАЖЕ чалап тур.

ДИРЕКЦИЯ.

ӨӨРЕНИРИҢЧЕ ЧАЛАП ТУР

КЫЗЫЛДЫҢ БАШКЫ УЧИЛИЩЕЗИ

1982—1983 өөредилге чылында дараазында салбырларга сургуулдар хүлээп алырын чарлап тур:

Школа салбыры. 8 класс дооскаңнар 3 чыл 10 ай, а 10 класс дооскаңнар—2 чыл 10 ай өөренир.

Школа пазы четпээннер-биле ажылдаарлар салбыры. 8 класс дооскаңнар 3 чыл 6 ай, 10 класс дооскаңнар 1 чыл 10 ай өөренир.

Күш-ажыл салбыры. (Техниктиг күш-ажыл). 10 класс дооскаңнар 1 чыл 10 ай өөренир.

Училищеге киреринин чурумуу бүгү ортумак өөредилге черлериниң-биле бир дөмей.

8 класс дооскаңнар орус дылга (диктант), математикага аас-биле киреринин экзаменнерин дужаар.

Ортумак эртемниглер орус дылга (диктант), математикага (аас-биле) экзаменнер дужаар.

Школа пазы четпээннер-биле ажылдаарлар салбырынга киреринин күзээнер ортумак эртемниглер орус дылга (диктант) болгаш төөгүге киреринин экзаменнерин дужаар.

Ортумак ниити билиг школаларын 4 болгаш 5 демдектерге дооскаңнарны киреринин экзаменнери чокка хүдээп алыр.

Школа-даа, школа пазы четпээннер-биле ажылдаарлар салбырларынга-даа киреринин күзээнер киреринин экзаменнеринин мурнунда хөгжүмге салымнының талазы-биле хыналданы эртер.

Директорнуң адынга бижээн билдиришкинге: билиниң дугайында документизин (боду-биле), № 286 майык ёзугаар эмчи шынзылгазы, 3×4 хемчээлдиг 4 фото-чурук кожар.

Билдиришкиннерни июль (курлавырда шериг албанныглар) азы кинр бижээн херечилелди (келдиришкин назылыглар) боттары көргүзер.

Бот-өөредилгелиг салбырга билдиришкинниерни 1982 чылдың июнь 1-деп июль 31-ге чедир хүлээп алыр. Киреринин шылгалдалары августтуң 1-деп 20 чедир болур, сургуулдар составынга кинр санап, хүлээп алыры 1982 чылдың августуң 21-деп 25-ке чедер. Бот-өөредилгелиг салбырга киреринин шылгалдалары 1982 чылдың августуң 1-деп 20-ге, ноябрьның 18-тен 21-ге чедер. сургуулдар составынга кинр санап, хүлээп алыры 1982 чылдың декабрь 16-дан 25-ке чедер.

Техникумнуң хүндүскү салбырынга киирип алганнарны ниити чурум-биле стипендия-биле хандырар. Совхозтарның үндезин папионал ажылчыннарының уругларын өг-бүлезинең материалдыг байдалының дугайында шынзылгага үндезилээш, күрүненин долу хандырылгазынга алыр. Олар чүгле чогуур документилерни экээр ужурлуглар.

АДРЕЗИ: Кызыл хоорай, Колхозная кудумчузу, 56.

Кызылдың башкы училищезинин школа пазы четпээннер-биле ажылдаар салбырынга (бот-өөредилгелиг) 10 класс дооскаңнарны хүлээп алырын чарлап тур.

Училищеге киреплер орус дылга (диктант), төөгүге (ортумак школаның дениели-биле) киреринин экзаменнерин дужаар.

Училищеге киреринин чурумуу бүгү-ле ортумак өөредилге черлериниң-биле бир дөмей. Киреринин күзээнер киреринин экзаменнеринин мурнунда хөгжүмге салымнының талазы-биле хынаданы эртер.

Директорнуң адынга бижээн билдиришкинге: билиниң дугайында документизин (боду-биле), № 286 майык ёзугаар эмчи шынзылгазы, 3×4 хемчээлдиг 4 фото-чурук кожар.

Билдиришкиннерни апрель 1-ден май 30-ге чедир хүлээп алыр. Киреринин экзаменнери — июнь 1-ден 10-га чедир.

Тываның көдээ ажыл-агый техникумуну 1982—1983 өөредилге чылынга бот-өөредилге болгаш хүндүскү салбырларга сургуулдар хүлээп алырын чарлап турар.

Өөренириниң хуусаалары:

Хүндүскү салбырның дараазында тускай мергежилдерге—агрономия, зоотехния, ветеринария (10 класс соонда) 2 чыл 6 ай: ветеринария (8 класс соонда)—3 чыл 6 ай; көдээ ажыл-агыйның механизациязы (8 класс соонда)—3 чыл 10 ай: бухгалтер учёду (көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелеринге) (8 класс соонда)—2 чыл 10 ай.

Бот-өөредилгенин салбырының дараазында тускай мергежилдерге — агрономия (8 класс соонда)—4 чыл 6 ай: агрономия болгаш зоотехния (10 класс соонда)—2 чыл 6 ай:

— бухгалтер учёду (8 класс соонда)—3 чыл 9 ай:

бухгалтер учёду (10 класс соонда)—1 чыл 10 ай: көдээ ажыл-агыйның механизациязы (10 класс соонда)—2 чыл 11 ай: көдээ ажыл-агыйның механизациязы (8 класс соонда)—4 чыл 11 ай.

Техникумга ССРЭ-ниң эр. херөөжең хамаатыларын хүлээп алыр. Шуут көөп өөренир салбырларга 30 хар чедир 10 класс дооскаңнар—литературага (чогаадыг) болгаш химияга (аас-биле).

8-10 класстар дооскан болгаш документилеринде чүгле 4—5 демдектерлиг кижилерни хүндүскү болгаш бот-өөредилге салбырларынга киреринин шылгалдалары чокка хүлээп алыр.

Киреринин дугайында билдиришкинни техникумнуң директорунуң адынга чангыс аай кайык-биле чорудар.

Биддиришкинге капсырлаштырар чүүлдер:

— сес чыл азы ортумак билиг дугайында документилер (боттары):

— № 286 майыктың эмчи шынзылгазы:

— практиктиг ажыл стажтыглар болза, күш-ажыл дентериден ушта бижилге, бир эвес кежээки болгаш бот-өөредилгеге кирип чурар болза, чангыс аай хевир ёзугаар чоруткан бижик, совхозтарның болгаш Көдээ ажыл-агый министерствозунга хамааржыр организацияларның чоруткан бижиктери;

— 3X4 см хемчээлдиг 6 фото-чурук (бөрт чок).

Техникумга кирер дээш келгеннер төрүттүнгенинин дугайында херечилелди азы паспортту, шериг биледин

Эмчиниң № 286 майык ёзугаар шынзылгазы.

Бөрт чок тырттырган, 3×4 хемчээлдиг дөрт фото-чурук.

Будүрүлге черинин удуртукчузунуң шынзыткаңы күшажыл дептериниң хоолгазы.

Хереглекчилер ниитилелиниң чоруткан бижиги.

10 класс дооскаң соонда өөренип кирип турар кижилер бүгү салбырларга орус дылга болгаш литературага (чогаадыг азы эдертинг) киреринин шылгалдазын эртер. Оон ангыда товароведение салбырынга—химияга (аас-биле). бухгалтерия болгаш план салбырларынга — математикага (аас-биле) шылгалда дужаар.

8 класс дооскаң соонда өөренип кирер кижилер орус дылга (диктант) болгаш математикага (аас-биле) киреринин шылгалдаларын тудар.

Документилерни 1982 чылдың апрель 15-тен эгелээш, Кызылга хүлээп алыр.

Красноярскиниң кооперация техникумунуң Кызылда өөредилге-консультация пунктузу 1982—1983 өөредилге чылында бот-өөредилгелиг салбырга дараазында мергежилдерге сургуулдар хүлээп алырын чарлап тур:

1. Үлетпүр барааннарынга товароведение.
2. Аъш-чем бараанарынга товароведение.
3. Бухгалтер учёду.
4. Кооперадия садыынга планнаашкын.

Хереглел кооперациязында ажылдап турарларны техникумга хүлээп алыр.

Бот-өөредилге салбырынга 8 болгаш 10 класс дооскаңнарны хүлээп алыр. Олар дараазында документилерни чоруудар:

Директорнуң адынга билдиришкин.

Билиниң дугайында херечилел азы аттестат (боду-биле)

ӨК пунктузунга июнь 1-деп 11-го чедир белеткел курузу база ажылдаар. Киреринин шылгалдаларын июнь 12-деп 19-ка чедир Кызылга кээп тудар.

Бүгү айтырыгларны салыр болгаш документилер чорудар адреги: Кызыл хоорайның Щетинкин-Кравченко кудумчузу, 38 дугаар бажың. Техникумнуң бот-өөредилгелиг салбырының өөредилге-консультация пунктузу. Телефон № 2-55-58.

Теле Видение

АПРЕЛЬ 22-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — «Горнистер, кыйгыга харыылаңар!» Ленинградтан дамчыдылга. 9.25 — «База катап номчаашаа». Ленинградтың М. Горький аттыг үлегерлиг Улуг театрының фильм-шинзи. 11.15 — «Чалбыыштыг чылдар ырылары». Концерт. 11.35 — Телемедээлер. 11.40 — 14.15 — Чапсар. 14.15 — Телемедээлер. 14.30 — «Ленин болгаш үе». Документалдыг фильм. 15.25 — «Партия — бистиң ажыл-херектеривистиң өлүм чогу». Совет шүлүкчүлериниң чогаалдарындан тургускан композиция. 15.55 — «Москвадан ленинчи черлер-биле». 16.00 — П. И. Чайковский. Оркестрлиг скрипкага концерт. 16.35 — Театр болгаш үе». В. И. Ленин көрүкчүлер залында». 17.15 — 17.30 — Чапсар. 17.30 — ССРЭ-ниң улустуң артизи С. Рахтер, Л. Бетховенниң сонаталарын күүседир. 18.05 — Хоккейге делегей чемпионадынга ужуражыр ССРЭ биле АКШ-тың шилиндек командаларының маргылдаазындан репортаж. Финляндиядан дамчыдылга. 18.30 — Богун делегейде. 18.45 — Бут бөмбүүнге кубоктуг командаларның кубогу дээш маргылдаа. «Стандард» (Бельгия) — «Динамо» (Тбилиси). Бельгиядан дамчыдылга. 20.30 — «Үе». Информастыг программа. 20.55—В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 112 чылдыга холбаттыр байырлыг хурал. Концерт. Кремльдиң Съездилер ордузундан дорт дамчыдар. Оон соонда — Хоккейге делегей чемпионады. ГФР-ниң болган ССРЭ-ниң шилиндек командалары ужуражыр. 2-гн, 3-кү үелерн. Финляндиядан дамчыдылга.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

12.00 — ПТУ сургуулдарыга. Химия. Үстерни үлетпүрге болбаазырадыры. 12.30 — «Тракач хөмү». Эртем-тайылбырлыг фильм. 12.40—Ленинниң дивиг созу. 13.20—В. Маяковский шүлүкчү болган шүүлгел дугайында. 13.50 — «Офицерлер». Субтитрлиг ураң-чечен фильм. 15.20—Англи дыл. 15.50 — Телемедээлер». 16.00 — 18.15 — Чапсар. 18.15 —Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.30 — Телемедээлер. 18.45 — Киножурнал. 18.55 — Чарлалдар. 19.00 — «Азия төвү». Информация-публицистиг программа. 19.30 — «Дириглерден артык дириг». Дамчыдылга.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удуцар, чаштар!». «Мөгенниг Аътчыгаш». Мультфильмниң 1-ги кезээ. 20.15— «Улуг Устюг дугайында сактыышынар». Документалдыг телефильм. 20.30 — «Үе». Информастыг программа. 20.55— Ленинчи Горкилерге камерлиг кежээлер. 22.00—23.25 —«Мөңге черниң толээлекчилери». Ураң-чечен фильм.

КИНО

АПРЕЛЬ 22-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Эртежи аътты кижилер» (2 сериялыг) 10.00, 12.40, 17.30 20.10, «Февральдың сырыны» 15.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Ногаан шөлде хар» 9.00, 15.00 18.40, «В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнге тураскаатқан эртенги шүүлган» 11.30, «Амстердамдан билзек» 16.50, 20.30 (узаткан) шактарда.

«ВОСТОК»: «Июльдуң алдының хүнү» 15.00, «Амыдыралга ынак кылдыр силерни албадаптар мен» 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Чаңгыс дээрнин адаанда» 18.30, 20.30 (узаткан) шактарда.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

агаар

Республикага бөгүн көжер булуттаар, чамдык черлерге чаар. Соңгу-барыын утланышкынныг хаттың дүргени секундада 9—14, чамдык черлерге дүпеки үеде секундада 15—20 метр чедер. Агаарның температуразы дүне 0—5 градус чылыыр, чамдык черлерге 2—7 градус соор, хүндүс 17—20, чамдык черлерге 6—11 градус чылыыр.

Кызылга чагбас. Агаарның температуразы дүне 0—2, хүндүс 18—20 градус чылыыр.

Редакциянның адреги: 667000. Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң орлакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35; партийын амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-31-75, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтериянның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Чагыг № 898

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС-00741